

European Journal of Parental Imprisonment

Perspectieven op verbondenheid tijdens een pandemie: Uitdagingen voor kinderrechten en -welzijn

European Journal of Parental Imprisonment

*Perspectieven op verbondenheid tijdens een pandemie:
Uitdagingen voor kinderrechten en -welzijn*

Vol 9 / 2020

Eindredacteur

Brianna Smith

Redacteur

Noah Boden

Redactionele adviseur

Liz Ayre

Vertaald met steun van het
Expertisecentrum K I N D

Omslagfoto van een 6-jarig meisje met haar twee broers van 9 en 12 jaar. Gemaakt door Bambinisenzasbarre, Italië.

Children of Prisoners Europe (COPE) is een pan-Europees netwerk van non-profit organisaties, werkzaam namens kinderen die gescheiden zijn van een ouder in detentie. Het netwerk moedigt innovatieve perspectieven en praktijken aan om ervoor te zorgen dat kinderen met een ouder in detentie ten volle gebruik kunnen maken van hun rechten zoals vastgesteld door de VN Conventie over de rechten van het kind en in het Handvest van de grondrechten van de EU, en dat actie wordt ondernomen om hun welzijn en ontwikkeling mogelijk te maken.

Het Europees Tijdschrift over Ouders in Gevangenschap is een publicatie die poogt onderzoek te verbreden naar relevante kwesties voor kinderen beïnvloed door ouderlijke detentie, en tegemoet wil komen aan de snelgroeiende interesse in de ontwikkeling, implementatie en evolutie van aansprakelijkheden, beleidsvoeringen en praktijken die hun welzijn bevorderen. Met het oog op het stimuleren van nieuwe perspectieven voor kinderen met een gedetineerde ouder, bevat het tijdschrift bijdragen van vooraanstaande geleerden en experts op het gebied van kinderrechten, kinderbewelzijn, strafrechtelijke en sociale gerechtigheid, psychologie, strafzaken en andere disciplines. De gepubliceerde artikelen vertegenwoordigen niet perse de meningen van COPE. De geselecteerde artikelen zijn redactioneel gescreend maar niet peer-reviewed. De redactie houdt rekening met beredeneerde ideologische diversiteit en verwelkomt suggesties voor speciale kwesties en bijdragen.

Dit tijdschrift is tot stand gebracht met financiële steun van het EU Programma Rechten, Gelijkheid en Burgerschap. De inhoud is de exclusieve verantwoordelijkheid van COPE en kan op geen enkele manier worden opgevat als een weergave van de opvattingen van de Europese Commissie. Children of Prisoners Europe is een non-profit organisatie geregistreerd in Frankrijk onder het Franse Verenigingsrecht 1901.

SIRET : 437 527 013 00019
© 2020 Children of Prisoners Europe

Inhoud

Kinderen met gedetineerde ouders en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Nuala Mole & Samantha Sloan 3

De impact van COVID-19 wereldwijd op kinderen met een ouder in detentie
Denise Jennings 17

Op bezoek bij gedetineerde ouders: Nadenken over toen, leren van nu en plannen voor later
Ann Adalist-Estrin 21

De reactie van de Catalaanse gevangenen op COVID-19 met de nadruk op de ouder-kindrelatie
Núria Pujol 27

Bezoeken: Een inkijk in de gevangenis
Kate Philbrick 31

*De ingenomen standpunten in deze artikelen
weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs de standpunten van
COPE, behalve daar waar aangegeven.*

Kinderen met gedetineerde ouders en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Nuala Mole & Samantha Sloan
Oprichter, Senior Jurist en Juridisch Assistent, The AIRE Centre *

Dit artikel gaat in op de rechten van kinderen met gedetineerde ouders, binnen het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), om contacten met familie te onderhouden door middel van bezoeken en videogesprekken. Er wordt gekeken naar de relevante jurisprudentie van het EVRM en afgesloten met een onderzoek naar de verenigbaarheid met het EVRM van de beperkingen die zijn opgelegd in het kader van de COVID-19-pandemie. Ook wordt nagegaan welke impact het codificeren van de regels zou kunnen hebben op kinderen die hun ouders bezoeken.

Het is belangrijk om te onthouden dat, hoewel gedetineerde ouders een aantoonbaar en belangrijk recht hebben om contact te hebben met hun kinderen, er in de eerste plaats rekening moet worden gehouden met de rechten en belangen van de kinderen bij beslissingen over het aanbieden of beperken van bezoekmogelijkheden. Dit is in het bijzonder van belang wanneer er aan een gedetineerde vanwege disciplinaire redenen bezoekbeperkingen worden opgelegd. Het IVRK – geratificeerd door iedere lidstaat met uitzondering van de Verenigde Staten – maakt dit duidelijk.

IVRK, artikel 3 stelt:

Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

Artikel 9 IVRK voorziet verder in situaties waarin kinderen zijn gescheiden van hun ouders, maar focust zich op situaties waarin het kind is gescheiden als gevolg van een publiekrechtelijke kinderschermingsprocedure. Met betrekking tot de situatie van gedetineerde ouders verwijst het alleen naar de informatieverstrekking in artikel 9.

IVRK, artikel 9 stelt:

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in

overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 9 (lid 3) is een bepaling met algemene strekking. Helaas bevat artikel 9 geen enkele uitdrukkelijke directe verwijzing naar het recht van kinderen om gedetineerde ouders te bezoeken. Het is daarom goed dat het VN-

* Aanvullend onderzoek is verricht door Emilie Bouchard, Universiteit van Oxford, en Julia Kienast, Universiteit van Michigan.

Kinderrechtencomité op 30 september 2011 een discussiedag aan het onderwerp heeft gewijd. Hieronder gaan we in op de wenselijkheid van het Comité om een General Comment op te stellen over dit onderwerp als vervolg op deze discussies.

De bepalingen van het IVRK zijn relevant voor het EVRM vanwege artikel 53 van het EVRM, waarin staat:

Geen bepaling van dit Verdrag zal worden uitgelegd als beperkingen op te leggen of inbreuk te maken op de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden die verzekerd kunnen worden ingevolge de wetten van enige Hoge Verdragsluitende Partij of ingevolge enig ander Verdrag waarbij de Hoge Verdragsluitende Partij partij is.

Familiebezoeken worden door het Hof grotendeels gezien als een recht dat aan de gedetineerde toekomt en niet als het recht van de familieleden, met name de kinderen.

Alle partijen van het EVRM zijn ook partij bij het IVRK; daarom moet elke bepaling van het EVRM worden geïnterpreteerd in overeenstemming met de normen van het IVRK.

De fundamentele bepalingen van het IVRK worden aangevuld met een aantal General Comments (GC), opgesteld en aangenomen door het Comité. General Comments geven een nadere uitleg van een of meer bepalingen. Van bijzonder belang is paragraaf 6 van GC 14:

6. Comité benadrukt dat het concept van de belangen van het kind drievoudig is:

a. Een materieel recht: *Het recht van het kind zijn belangen te laten beoordelen en de eerste overweging te laten zijn wanneer verschillende belangen in aanmerking worden genomen om tot een besluit te komen over de zaak in kwestie en de waarborg dat dit recht wordt geïmplementeerd wanneer een besluit moet worden genomen over een kind, een omschreven of niet omschreven groep kinderen of kinderen in het algemeen. Artikel 3, eerste lid, schept een intrinsieke verplichting voor de staten, heeft rechtstreekse werking ("self-executing") en er kan bij de rechter een beroep op worden gedaan.*

b. Een fundamenteel interpretatief rechtsbeginsel: *Indien een wettelijke bepaling op meer dan een manier kan*

worden geïnterpreteerd, moet gekozen worden voor de interpretatie die de belangen van het kind het beste dient. De rechten die zijn vastgelegd in het Verdrag en de Facultatieve Protocollen daarbij vormen het kader voor de interpretatie.

c. Een procedureregels: *Wanneer een besluit moet worden genomen dat betrekking heeft op een specifiek kind, een omschreven groep kinderen of kinderen in het algemeen, moet het besluitvormingsproces een evaluatie van de mogelijke gevolgen (positief of negatief) van het besluit voor het betrokken kind of de betrokken kinderen omvatten. Het beoordelen en vaststellen van de belangen van het kind vereisen procedurele waarborgen. Daarnaast moet uit de rechtvaardiging van een besluit blijken dat er nadrukkelijk rekening is gehouden met het recht. De staten die partij zijn moeten dus uitleggen op welke wijze eerbiediging van het recht in het besluit tot uiting komt. Met andere woorden, wat wordt geacht in het belang van het kind te zijn, op welke criteria is het gebaseerd en hoe worden de belangen van het kind afgewogen tegen andere overwegingen, of dit nu brede beleidskwesties of individuele zaken zijn.*

Dit drievoudige concept moet van toepassing zijn wanneer wettelijke kaders worden ontworpen, wanneer die kaders worden geïmplementeerd en tijdens elk besluitvormingsproces dat een specifiek kind of een geïdentificeerde groep kinderen raakt. Lidstaten en hun instellingen moeten aantonen dat de belangen van het kind of de kinderen expliciet in aanmerking zijn genomen en afgewogen tegen overwegingen.

EVRM-jurisprudentie inzake gevangenisbezoeken

Zoals blijkt uit het volgende korte overzicht, zijn de meeste van de zaken die bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) zijn aangespannen over het ontbreken van of beperkingen aan familiebezoeken door de gedetineerde zelf aangespannen. De getroffen gezinsleden zijn slechts zeer zelden de primaire aanvragers – of zelfs aanvullende aanvrager – in de zaak. Dit kan een deel van de reden zijn waarom familiebezoeken door het Hof grotendeels worden

gezien als een recht dat aan de gedetineerde toekomt en niet als het recht van de familieleden, met name de kinderen. Deze benadering heeft tot gevolg dat het Hof de zaken niet door het prisma van de IVRK-normen bekijkt. Het is aan degenen die zich zorgen maken over het bezoekrecht van de kinderen met gedetineerde ouders om een verandering in deze benadering te bewerkstelligen door zaken aan te spannen die zich op de kinderen richten en niet alleen op de gedetineerde.

Op grond van EVRM legt het recht op eerbiediging van familie- en gezinsleven een positieve verplichting op aan lidstaten om gedetineerden in staat te stellen en te helpen contact te onderhouden met hun naaste familie. Dit werd door het EHRM in detail overwogen in de zaak *Horych tegen Polen*,¹ een zaak met betrekking tot een gedetineerde vader en zijn zeer beperkte contact met zijn drie dochters. De aanvrager klaagde dat als gevolg van de onbevredigende omstandigheden voor bezoeken zijn kinderen negatief werden getroffen en dat voldoende fysiek contact met hen tijdens zijn detentie hem werd ontnomen. De aanvrager stelde dat er sprake was van een schending van zijn recht op eerbiediging van familie- en gezinsleven op grond van artikel 8 van het EVRM (zie hieronder voor een meer gedetailleerde analyse van artikel 8) vanwege deze beperking van het contact met zijn gezin.

Het Hof merkte op dat beperkingen op speciale bezoekregelingen voor familiebezoeken van een gedetineerde een inmenging vormden, maar op zichzelf niet in strijd waren met artikel 8.² Het Hof oordeelde echter dat zelfs als een gedetineerde niet willekeurig familiebezoeken werd geweigerd, dit een schending zal zijn van artikel 8 bij gebrek aan adequate regelingen om ervoor te zorgen dat gedetineerden door hun kinderen worden bezocht. Het gebrek van dergelijke regelingen bleek ernstige nadelige gevolgen te hebben voor kinderen, vanwege de traumatische en verontrustende blootstelling aan de gevangenisomgeving die er uiteindelijk toe leidde dat ze hun vader niet konden bezoeken. In *Horych*:

Het faciliteren van bezoeken moet praktisch en effectief zijn, niet theoretisch en illusoir, wil het niet in strijd zijn met het Verdrag.

De aanvrager verklaarde dat zijn zeer beperkte contact met zijn dochters werd veroorzaakt door het feit dat het Huis van Bewaring van Gdańsk en het Huis van Bewaring van Krakau geen bevredigende voorwaarden boden voor het bezoek van kinderen of minderjarigen. Het bezoek vond plaats in een kamer waar de bezoekers van een gedetineerde werden gescheiden door een plexiglas raamscheiding en tralies, waardoor zij geen rechtstreeks contact konden hebben. Een bezoeker, inclusief een kind, moest om de bezoekruimte op de extra beveiligde afdeling te bereiken, door de hele gevangenis lopen, langs gevangenscellen die zich aan beide zijden van de gang bevonden. Dit stelde zijn dochters bloot aan de blik van de gedetineerden en hun reactie op de aanwezigheid van de meisjes vormde voor hen een buitengewoon traumatische ervaring. Tijdens de bijeenkomst werden ze door een raam en tralies van hun vader gescheiden, wat voor hen erg stressvol was en het onmogelijk maakte om normaal contact te hebben.

Aangezien de omstandigheden waarin hij zijn familie in de gevangenis mocht zien, te veel angst en leed voor zijn dochters veroorzaakten, moest de aanvrager de bezoeken van zijn dochters opgeven.

In het vonnis wordt geen verklaring of rechtvaardiging opgenomen die door de regering is aangedragen voor deze ongunstige omstandigheden. Men zal zich herinneren dat het niet voldoende is om bezoeken te laten plaatsvinden. Het faciliteren van bezoeken moet praktisch en effectief zijn, niet theoretisch en illusoir, wil het niet in strijd zijn met het Verdrag.

In *Hagyó tegen Hongarije*,³ was opnieuw alleen de (spraakmakende) gedetineerde ouder de aanvrager. Het Hof lijkt te hebben geaccepteerd (zonder uit te leggen waarom) dat hij geen persoonlijk bezoek kon krijgen van zijn 11-jarige dochter vanwege haar gezondheidsproblemen. Zijn klacht was dat hem niet toegestaan was om onbeperkt te bellen (naast de standaard drie tien-minuten-gesprekken per week) om te compenseren voor het gebrek aan persoonlijk contact:

¹ *Horych tegen Polen*, nr. 13621/08, en §131, 17 april 2012.

² *Horych tegen Polen*, nr. 13621/08, en §123, 17 april 2012; Zie ook *Hagyó tegen Hongarije*, nr. 52624/10, §84, 23 april 2013.

³ *Hagyó tegen Hongarije*, nr. 52624/10, 23 april 2013.

Het Hof is van oordeel dat artikel 8 van het Verdrag niet kan worden uitgelegd als een waarborg voor het recht van gevangenen om te telefoneren, met name wanneer de faciliteiten voor contact door middel van correspondentie beschikbaar en toereikend zijn. Wanneer door de gevangenisautoriteiten telefoonfaciliteiten worden geboden, kunnen deze – gelet op de gewone en redelijke omstandigheden van het gevangenisleven – worden onderworpen aan legitieme beperkingen, bijvoorbeeld in het licht van de gemeenschappelijke aard van de faciliteiten met andere gedetineerden en de vereisten van het voorkomen van wanorde en criminaliteit. In dit verband en voor zover deze voorwaarden kunnen worden beschouwd als een inmenging in de rechten van artikel 8, kunnen zij als gerechtvaardigd worden beschouwd in de zin van het tweede lid van dat artikel (zie *A.B. tegen Nederland*, nr. 37328/97, §§ 92 en 93, 29 januari 2002).

80. Het Hof merkt op dat de autoriteiten het contact tussen de aanvrager en zijn minderjarige kind nooit hebben beperkt. Het was de gezondheidstoestand van het kind zelf die hen belette persoonlijke contacten te leggen (zie paragraaf 24 hierboven). Bovendien bleven regelmatige telefoongesprekken en correspondentie tot hun beschikking en werden extra telefoongesprekken per geval toegestaan. Hoewel het Hof aanvaardt dat de aandoeningen van de familieleden met wie een gedetineerde contact wil onderhouden, in beginsel bijzondere overwegingen kunnen rechtvaardigen, is het van oordeel dat noch de leeftijd van het kind, noch haar ziekte het in dit concrete geval van essentieel belang maakte om de aanvrager meer mogelijkheden voor telefoongesprekken te bieden. Daarom kan het weigeren van extra telefoongesprekken voor de aanvrager in het algemeen niet worden beschouwd als een onevenredige maatregel binnen de gegeven omstandigheden. Hieruit volgt dat er geen sprake is van een schending van artikel 8 wat betreft het contact van de aanvrager met zijn kind.⁴

Het Hof ging niet in op de rechten van het kind om contact met haar vader te hebben.

Enkele jaren na de vonnissen in *Horych en Hagyo*

⁴ *Hagyó tegen Hongarije*, nr. 52624/10, §§ 79-80, 23 april 2013.

kwam de zaak van *Khoroshenko tegen Rusland* voor het Hof. Deze zaak werd overgedragen aan de Grote Kamer, wat het belang aangeeft dat de Kamer hechtte aan de behandelde kwesties. Het betrof een verbod op langdurig familiebezoek aan levenslang veroordeelden. Via schriftelijke correspondentie kon de aanvrager contact houden met de buitenwereld, maar telefonisch contact en persoonlijke bezoeken waren beperkt. De aanvrager kon de telefoon enkel gebruiken in geval van nood en het bezoek was beperkt tot een of twee volwassen bezoekers om de zes maanden. Deze bezoeken waren onder toezicht en er werd een glazen scheidingswand gebruikt om familieleden te scheiden.

Het Hof heeft de redenering die het in eerdere zaken met betrekking tot het bezoekrecht heeft gevolgd, in overweging genomen en heeft herhaald dat “het een essentieel onderdeel is van het recht op eerbiediging van familie- en gezinsleven” om contact te onderhouden met hun familieleden.⁵ Het Hof oordeelde dat de lidstaten “niet de vrije hand hebben om op algemene wijze beperkingen in te voeren zonder enige mate van flexibiliteit te bieden om te bepalen of beperkingen in specifieke gevallen passend of zelfs noodzakelijk zijn”.⁶ Flexibiliteit betekent niet dat aan de strafrechtelijke autoriteiten een onbeperkte discretionaire bevoegdheid moet worden verleend om gevangenisbezoeken toe te staan of te weigeren. Onlangs werd in *Kungurov tegen Rusland* geoordeeld dat een dergelijke discretionaire bevoegdheid niet zou voldoen aan de kwaliteitsvereiste van de wet (zie hieronder over artikel 8 in het algemeen).⁷ Dit flexibiliteitsbeginsel zou ook moeten worden toegepast op de wijze waarop beperkende maatregelen worden opgelegd met betrekking tot het bezoekrecht, met name ten aanzien van kinderen die hun ouder bezoeken om een zinvolle kind-ouderrelatie in stand te houden.

Bovendien merkte het Hof in *Khoroshenko* op dat er geen billijk evenwicht was gevonden tussen het recht van de aanvrager op eerbiediging van familie- en gezinsleven en de doelstellingen van de regering. De gevangenisautoriteiten hadden

⁵ *Khoroshenko tegen Rusland* [GC], nr. 41418/04, §123, 30 juni 2015.

⁶ *Ibid*, §126.

⁷ *Kungurov tegen Rusland*, nr. 70468/17, §18, 18 februari 2020. Zie hieronder de algemene beginselen van artikel 8.

geen rekening gehouden met het belang van de rehabilitatiedoelstelling van de detentie. Dit bevestigt de ontwikkeling van het Europese strafbeleid in de richting van een rehabilitatieve in plaats van een repressieve aanpak.⁸ Ook hier staat de dialoog van het Hof in het teken van de rechten van de gevangenen en wordt in de eerste plaats gekeken naar de gevolgen voor de gedetineerden, niet naar de gevolgen voor hun kinderen. Het Hof heeft in deze zaak een schending van de rechten van de aangever in de zin van artikel 8 vastgesteld.⁹ In het afzonderlijke, overeenstemmende advies van twee rechters werd met name opgemerkt dat de opgelegde beperkingen hadden geleid tot een volledige verbreking van de relatie tussen de vader en het kind dat pas vier jaar oud was toen de gevangenisstraf begon:

Wij beschouwen het regelmatig familiebezoek echter niet als een voorrecht dat kan worden ingetrokken, maar als een artikel 8-recht van een gedetineerde en van zijn of haar familie, met het oog op het behoud van hun familierelaties. Het leven van gedetineerden en hun familie wordt diepgaand beïnvloed door het bezoekbeleid, zoals duidelijk te zien is in het onderhavige geval, waarin de vader-zoonrelatie in de loop der jaren volledig verloren is gegaan, door, althans gedeeltelijk, het verlies van elk betekenisvol contact. Beperkingen op het bezoekrecht moeten een rationele basis hebben. De ontzegging van deze rechten moet verband houden met legitieme penologische belangen en de bescherming van de veiligheid en zekerheid [nadruk toegevoegd].

De Russische regering heeft het Hof geen enkel bewijs geleverd dat de automatische en ernstige beperking van het bezoekrecht in het specifieke geval van de aanvrager een ander doel diende dan het versterken van het strafrechtelijk karakter van het gevangenisregime.¹⁰

8 Zie *Dickson tegen het Verenigd Koninkrijk* [GC], nr. 44362/04, §75, 4 december 2012; *Vinter e.a. tegen het Verenigd Koninkrijk* [GC], nrs. 66069/09 et al. §§ 111-116, 9 juli 2013; *Harachiev en Tolumov tegen Bulgarije*, nrs. 15018/11 et al. §§ 243-246, 8 juli 2014.

9 Opgemerkt moet worden dat een rechtszaak bij het EHRM verder gaat dan de vaststelling van een schending bij het bewerkstelligen van verandering. Naar aanleiding van het *Horych*-arrest hebben de Poolse autoriteiten de nationale wetgeving gewijzigd en in het Actieverslag van 16 februari 2016 wordt gesuggereerd dat maatregelen zijn genomen om de stress, als gevolg van het bezoek van minderjarigen aan gevangenen, weg te nemen om soortgelijke schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarnaast wordt de kwestie van het wijzigen van de nationale wetgeving door de bevoegde autoriteiten besproken in het licht van het arrest van *Khoroshenko*.

10 *Khoroshenko tegen Rusland* [GC], nr. 41418/04, 30 juni 2015, gezamenlijk concurrerend advies van de rechters Pinto de Albuquerque en Turković, §7.

Een andere zaak die in dezelfde maand als *Khoroshenko tegen Rusland* voor het Hof kwam, was de zaak *Kyriacou Tsiakkourmas e.a. tegen Turkije*, waarin een van de klachten betrekking had op verschillende beperkingen die aan het privé- en gezinsleven van de aanvragers zouden zijn opgelegd.¹¹ Dit was een complexe juridische en politieke zaak waarbij een Grieks-Cypriot betrokken was die gevangen zat in het door Turkije gecontroleerde 'TRNC'-deel van Cyprus. Onder de 13 aanvragers bevonden zich de eerste aanvrager, zijn vrouw, hun 3 kinderen en zijn 8 broers en zussen. Dit deel van het verzoekschrift werd 'kennelijk ongegrond' geacht omdat de aanvragers niet voldoende hadden aangetoond dat de gevangenisadministratie de pogingen van de aanvragers om nauwer met elkaar in contact te blijven onevenredig belemmerde. Een zeldzaam geval waarin de kinderen van de gedetineerde de aanvragers waren, mislukte omdat het Hof de feiten niet deugdelijk achtte, aangezien er onvoldoende bewijs was aangevoerd om de beweringen te ondersteunen.

Naar aanleiding van zaken als *Khoroshenko* heeft het Hof in *Andrey Smirnov tegen Rusland* overwogen dat "een inmenging in het recht van een gevangene op eerbiediging van familie- en gezinsleven niet hoeft neer te komen op een regelrecht verbod op familiebezoek, maar kan bestaan uit verschillende andere maatregelen die door de gevangenisautoriteiten worden genomen".¹² In *Andrey Smirnov tegen Rusland* zat de aanvrager in een jeugdgevangenis en klaagde hij over de weigering van een ouderlijk bezoek, de beperking van de frequentie van dergelijke bezoeken tijdens zijn detentie en de scheiding van zijn ouders door een glazen afscheiding tijdens hun bezoeken. Het Hof oordeelde dat dergelijke maatregelen een schending van de rechten van de aanvrager in de zin van artikel 8 vormden.

Terwijl het Hof heeft geoordeeld dat beperkende, in plaats van ronduit belemmerende, maatregelen in strijd kunnen zijn met artikel 8, heeft het Hof in het kader van het recht van een gevangene om contact met de buitenwereld te onderhouden door middel van telefoon- of online-apparatuur geoordeeld dat het gebruik van deze technologieën aan beperkingen onderhevig kan zijn. In de zaak *Lebois tegen Bulgarije* merkt het Hof op dat artikel 8 op zich niet garandeert dat

11 *Kyriacou Tsiakkourmas e.a. tegen Turkije*, nr. 13320/02, §295, 2 juni 2015.

12 *Andrey Smirnov tegen Rusland*, nr. 43149/10, §37, 13 februari 2018.

gedetineerden het recht hebben om een telefoon te gebruiken als er adequate alternatieven zijn om de communicatie te vergemakkelijken, zoals schriftelijke correspondentie.¹³ Onlangs heeft het Hof in de zaak *Ciupercescu tegen Roemenië* (nr. 3) vastgesteld dat het Verdrag gevangenen geen recht op toegang tot online-communicatie met familieleden garandeert.¹⁴ Naar het oordeel van het Hof leek niets het vermogen van de aanvrager te belemmeren om via alternatieve communicatiemiddelen zinvol contact te onderhouden met familieleden tijdens de tijdelijke afwezigheid van een beleid dat hem in staat stelde online te communiceren.¹⁵ Deze zaak werd kennelijk ongegrond verklaard op grond van het feit dat de beperking tijdelijk was, dat persoonlijke bezoeken aan zijn vrouw nog steeds elk kwartaal werden toegestaan en dat er geen aanwijzingen waren dat aanvrager niet in staat was om te telefoneren.¹⁶

Nationale autoriteiten krijgen een ruime beoordelingsmarge op het gebied van het strafrechtelijk beleid, met name als er geen Europese consensus over dit onderwerp bestaat.¹⁷ In de zaak *Ouinass v. Frankrijk*¹⁸ was de Commissie van mening dat de gevangenisautoriteiten binnen hun beoordelingsmarge hadden gehandeld en evenredig het recht van de verzoeker op grond van artikel 8 hadden verstoord door de plaatsing van de gevangene in een strafinrichting dicht bij zijn huis te weigeren, waardoor de uitoefening van zijn recht op toegang tot zijn dochter makkelijker had kunnen worden.¹⁹ Er werd echter opgemerkt,

Wat de noodzaak van de in deze zaak genomen maatregel betreft, kan de Commissie niet voorbijgaan aan het feit dat de gevangenisautoriteiten niet al het mogelijke hebben gedaan om de effectieve uitoefening van het recht van de verzoeker op toegang tot zijn dochter te garanderen. De Commissie vraagt zich af of grotere

inspanningen om de verzoeker dichter bij de woonplaats van zijn dochter te brengen, met name gelet op de onwil van de moeder van het kind om haar haar vader te laten ontmoeten, niet mogelijk en verenigbaar zijn geweest met de vereisten van de gevangenisorganisatie en -beveiliging.

Desalniettemin blijft het Hof de beoordelingsmarge die het aan de verdragsluitende lidstaten toekent met betrekking tot artikel 8 beperken.²⁰ Zo heeft het Hof in de zaak *Polyakova e.a. tegen Rusland* opgemerkt dat de Europese gevangenisregels voorzien in het voorkomen van het verbreken van familiebanden, zodat er slechts een beperkte beoordelingsmarge wordt toegekend.²¹ In *Polyakova e.a.* werd vastgesteld dat er sprake was van een schending van artikel 8, omdat bij de toewijzing van gevangenen aan afgelegen strafinrichtingen onvoldoende rekening werd gehouden met de gevolgen voor het gezinsleven. Het Hof merkte met name op dat de capaciteit van de familieleden van een gedetineerde om hen in een bepaalde strafinrichting te bezoeken, in aanmerking moet worden genomen en per geval moet worden beoordeeld om te bepalen of het in de praktijk mogelijk is een gevangene in een bepaalde inrichting te bezoeken.²² Hoewel het Hof in *Polyakova e.a.* rekening heeft gehouden met de omstandigheden van de familieleden van de gevangene, heeft het dit net als in de andere hierboven genoemde gevallen gedaan door de lens van de rechten van de gedetineerde.

Het gebruik van moderne technologie om het familiecontact te onderhouden is belangrijk. Veel oudere kinderen onderhouden hun familierelaties en persoonlijke vriendschappen via sociale media, ongeacht of er sprake is van gevangenisstraf. Maar voor sommige kinderen, met name jongere kinderen, kunnen schermen worden gezien als een extra negatieve barrière voor intimiteit, en video en andere online vormen van communicatie mogen nooit een routinematige vervanging zijn voor persoonlijke bezoeken. Het moet nogmaals opgemerkt worden dat in alle bovengenoemde gevallen de rechten van gedetineerden tamelijk nauwlettend in het oog worden gehouden bij het overwegen van beperkingen van het bezoekrecht. De gevolgen van dergelijke beperkingen voor kinderen met gedetineerde ouders en de inmenging

13 *Lebois tegen Bulgarië*, nr. 67482/14, §61, 19 oktober 2017.

14 *Ciupercescu tegen Roemenië* (nr. 3), nr. 41995/14 et al., §105, 7 januari 2020.

15 *Ibid.*, §110.

16 *Ibid.*, §109.

17 *Khoroshenko tegen Rusland* [GC], nr. 41418/04, §132, 30 juni 2015.

18 *Ouinass tegen Frankrijk*, nr. 13756/88, beschikking van de Commissie van 12 maart 1990, besluiten en rapporten 65, p. 265.

19 Opgemerkt moet worden dat deze zaak op 12 maart 1990 werd beslist en dat Frankrijk later dat jaar op 7 augustus 1990 het IVRK ratificeerde.

20 *Ibid.*, §136.

21 *Polyakova e.a. tegen Rusland*, nr. 35090/09 et al., §89, 7 maart 2017.

22 *Ibid.*, §92.

in het recht van het kind op gezinsleven uit artikel 8 moeten nog door het Hof worden behandeld.

Artikel 8 van het EVRM: Het Recht op Familie- en Gezinsleven

De hierboven besproken zaken met betrekking tot het recht van gevangenen op familiebezoek en -contact (in tegenstelling tot de rechten van hun kinderen) waren allemaal gebaseerd op artikel 8 van het EVRM. Voor een goed begrip van deze jurisprudentie is het belangrijk om te begrijpen hoe het Europees Hof artikel 8-zaken benadert, die onder de noemer familie- en gezinsleven vallen. Artikel 8 stelt:

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

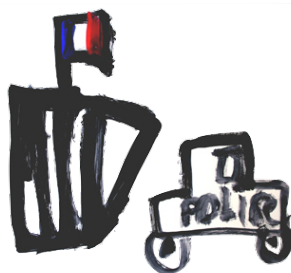
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Normaal gesproken wordt een vijf-punts-test toegepast:

- i. maken de feiten het beschermde gezinsleven bekend?
- ii. is er sprake van inmenging (of niet-nakoming van een positieve verplichting)?
- iii. wordt het handelen of nalaten voorgeschreven door een toegankelijke en duidelijke wet?
- iv. wordt hiermee een legitiem doel nagestreefd?
- v. staat het in verhouding tot het nagestreefte rechtmatige doel?

Aan bovenstaande vijf punten kunnen nog twee punten worden toegevoegd:

- vi. zijn de belangen van het betrokken kind of de betrokken kinderen als een primaire overweging behandeld en volledig onderzocht in de motivering van de beslissing?
- vii. zijn de standpunten van het kind gehoord overeenkomstig artikel 12 van het IVRK?

We zullen eerst bekijken wat het gezinsleven is. Het IVRK richt zich vooral op het recht van kinderen om contact te onderhouden met hun ouders, maar voor veel kinderen zijn de belangrijkste figuren in hun leven misschien niet hun biologische of juridische ouders, maar wel hun grootouders, oudere broers en zussen, tantes of ooms, stiefouders, de stabiele partner van een van hun ouders en nog meer afgelegen relaties zoals ex-stief grootouders. Deze kunnen de facto een belangrijke rol spelen in het leven van de kinderen en door hun gevangenschap voelen ze zich misschien behoorlijk verweesd. Het Europees

Hof heeft (in andere contexten) erkend dat het gezinsleven dat bescherming op grond van artikel 8 EVRM rechtvaardigt, in al deze relaties kan bestaan, afhankelijk van de feitelijke situatie en de mate waarin er sprake is van een hechte relatie.²³ Deze mensen kunnen al dan niet de 'zorgverleners' zijn die in de aanbeveling van de Raad van Europa 2018 worden genoemd (zie

hieronder). Alleen als artikel 3 IVRK in combinatie met artikel 12 IVRK naar behoren wordt nageleefd, kan in het kader van gevangenisbezoeken worden vastgesteld of de gedetineerde voldoende dicht bij het kind staat om contactbezoeken in het belang van het kind mogelijk te maken. Uiteraard is het contact met biologische of juridische ouders in beginsel beschermd, maar dit mag niet leiden tot uitsluiting van relaties die voor het kind belangrijker en zinvoller kunnen zijn. De centrale overweging is dat het van belang is voor het kind contact te hebben met zijn gedetineerde ouder.

Als er geen zinvol contact mogelijk is, is er sprake van een (weliswaar gerechtvaardigde) inmenging. Het kind van een opgesloten ouder kan hebben geprofiteerd van een contactverbod van de burgerlijke rechter. Gevangenisstraf kan de contactregeling van het kind terecht verminderen, maar mag de essentie van het wettelijke recht van het kind om contact te houden niet tenietdoen of aantasten. In de zaak *Gluhakovic tegen Kroatië* oordeelde het Hof dat een contactverbod dat geen rekening hield met de persoonlijke omstandigheden van een vader (die niet in de gevangenis zat) het gezinsleven niet beschermde.²⁴ Het Hof vond ook een schending in de praktijk van het ontdoen van gedetineerde ouders van

²³ Zie bijvoorbeeld *Scozzari en Giunta tegen Italië* [GC], nrs. 39221/98 en 41963/98, EHRM 2000-VIII; *Boyle tegen het Verenigd Koninkrijk*, 28 februari 1994, serie A nr. 282-B; *Moretti en Benedetti tegen Italië*, nr. 16318/07 27 april 2010 naast vele anderen.

²⁴ *Gluhakovic tegen Croatia*, nr. 21188/09, 12 april 2011.

hun ouderlijke verantwoordelijkheid, zelfs als het misdrijf waarvoor zij gevangen zaten niets met de kinderen te maken had.²⁵ Een soortgelijke schending werd gevonden in *Eberhard en M. tegen Slovenië*,²⁶ toen een vader zijn gezinsrechten had verbeurd verklaard wegens het niet betalen van alimentatie voor kinderen. Helaas werd bij deze en vele soortgelijke besluiten de situatie alleen vanuit het recht van de ouder bekeken en niet vanuit het perspectief van het getroffen kind. In *Eberhard en M.* mocht de vader het kind niet eens vertegenwoordigen in Straatsburg in een klacht over het omgangsrecht, omdat hij ‘alleen’ het recht had om contact op te nemen en de moeder van het kind ‘het enige gezag’ had. Er werd een inbreuk op zijn rechten geconstateerd, maar het kind kon niet als aanvrager worden beschouwd.

Als de autoriteiten niet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht om het contact met het kind te vergemakkelijken, zal dit de inmenging verergeren en de beoordeling van de evenredigheid ernstig beïnvloeden.

De rechtvaardiging voor *een dergelijk handelen of nalaten moet zijn gebaseerd op een wet die voldoende ‘nauwkeurig en controleerbaar’* is. Dit betekent niet dat de identiteit van de kwalificerende relaties of de duur en frequentie van de bezoeken uitputtend moeten worden vastgelegd in de (gepubliceerde) regelgeving. De regelgeving moet duidelijk een onherleidbaar minimum vastleggen, maar ook de ingebouwde flexibiliteit hebben om voldoende inclusief en proportioneel te zijn.

Wanneer de bezoeken worden beperkt, moeten de *beperkingen een legitiem doel nastreven en in verhouding staan tot dat doel*. Het belang van het kind staat voorop, zoals vereist in artikel 3 van het IVRK, en niet het gemak van de gevangenisadministratie.²⁷ In *Trosin* merkte het Hof op:

De regering verwees naar praktische zaken, zoals de ruimte in de vergaderzalen en de cabines. Deze redenering kan echter suggereren

dat de autoriteiten, vertrouwend op de inflexibele beperkingen, geen pogingen hebben willen doen om het probleem van de beperkte ruimte op te lossen.

De veiligheid in de gevangenis zal echter altijd zwaar wegen. Er moet zeker worden erkend dat het organiseren van passende bezoeken kosten met zich meebrengt, zowel voor het personeel als voor de fysieke voorzieningen, en dat gevangenissen een beperkt en vaak krappe begroting hebben. Helaas wordt slechts zelden rekening gehouden met de voorzieningen voor bezoeken in elke inrichting bij het overwegen van de personeels- of operationele budgetten of de operationele capaciteit van de gevangenis. Een gevangenis met 400 gedetineerden kan een grote

bezoekhal hebben (misschien een capaciteit van 50 gedetineerden), zodat het bezoek twee uur lang kan duren en het gemakkelijk is voor families om handige sessies te boeken. Of een gevangenis met 800 gedetineerden kan een zeer kleine zaal hebben (misschien 20 capaciteit) zodat de bezoeken slechts een uur lang kunnen duren en de sessies zeer snel geboekt kunnen worden. Zoals we hieronder zullen zien, kunnen in een tijd van ongewone omstandigheden zoals de COVID-19-pandemie die extra middelen en kosten verder escaleren.

Deze administratieve middelen en kosten spelen een rol bij het bepalen van de evenredigheid van het handelen of nalaten. Proportionaliteit is een concept waarbij de belangen van de betrokken personen en de lidstaat of de gemeenschap in het algemeen tegen elkaar worden afgewogen.²⁸ De afgelopen jaren heeft het Hof een toets toegepast waarbij de lidstaat redelijke alternatieven met minder nadelige gevolgen voor de rechten van het individu in overweging moet hebben genomen en moet hebben uitgesloten.²⁹ De goedkeuring in 2018 van Aanbeveling (2018)5 betreffende kinderen met gedetineerde ouders volgt een dergelijke benadering en biedt een nuttige leidraad voor wat als evenredig moet worden beschouwd.

²⁵ Zie *Iordache tegen Roemenië*, nr. 6817/02, 14 oktober 2008; *Sabou en Pircalab tegen Roemenië*, nr. 46572/99, 28 september 2004.

²⁶ *Eberhard en M. tegen Slovenië*, nrs. 8673/05 en 9733/05, 1 december 2009.

²⁷ Zie *Trosin tegen Ukraine*, nr. 39758/05, 23 februari 2012; *Khoroshenko tegen Russia* [GC], no. 41418/04, 30 juni 2015.

²⁸ Zie naast vele andere zaken *Sporrong en Lönnroth tegen Zweden*, 23 september 1982, serie A nr. 52.

²⁹ Zie bijvoorbeeld *Glor tegen Zwitserland*, nr. 13444/04, EHRM 2009.

Aanbeveling CM/Rec(2018)5 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende kinderen met gedetineerde ouders

Ongeveer 2,1 miljoen kinderen in de 47 lidstaten van de Raad van Europa hebben ten minste één ouder in detentie,³⁰ en zoals erkend door de Strategie Kinderrechten 2016-2021 van de Raad van Europa zijn deze kinderen bijzonder kwetsbaar en hebben ze bescherming nodig.³¹ Aanbeveling CM/Rec(2018)5 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende kinderen met gedetineerde ouders is op 4 april 2018 aangenomen en is een cruciaal rechtsinstrument met betrekking tot de rechten van kinderen met gedetineerde ouders. COPE heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitwerking van dit instrument. Zoals hierboven vaak is vermeld, is het verhaal over het bezoek van kinderen aan gevangenis voornamelijk ontstaan vanuit het perspectief van het recht van een gevangene om contact met de buitenwereld te onderhouden en niet zozeer vanuit het recht van het kind om een relatie met zijn ouders te onderhouden en te ontwikkelen. Deze kinderen zijn beschreven als de “vergeten slachtoffers van detentie”³² en deze aanbeveling is bedoeld om het verhaal te veranderen, zodat de gevangenisautoriteiten en de lidstaten een meer kindvriendelijke benadering gaan hanteren.

In de preambule stelt de Aanbeveling dat “kinderen met gedetineerde ouders recht hebben op dezelfde rechten als alle kinderen” en erkent zij de impact die een detentie van een ouder op een kind kan hebben.³³ In de preambule wordt erkend dat “het algemene beheer van de gevangenis in de lidstaten moet worden geleid door gemeenschappelijk overeengekomen normen en beginselen met betrekking tot de ondersteuning en bescherming van kinderen met gedetineerde ouders”.³⁴ Bovendien leggen de onderliggende waarden en basisbeginselen de basis voor kinderen met gedetineerde ouders om niet alleen te worden beschermd, maar ook in aanmerking te worden genomen bij de

besluitvorming van de gevangenisautoriteiten en het beleid.

De onderliggende waarden omvatten het belang van het kind dat verwijst naar het IVRK, terwijl de nadruk wordt gelegd op de noodzaak om het recht van het kind te beschermen om zijn relatie met een ouder in de gevangenis te onderhouden en niet in strijd met de wet te worden behandeld.³⁵ Wanneer het in het belang van het kind is om contact te onderhouden met zijn gedetineerde ouder, moeten de verdragsluitende staten rekening houden met zes van de zeven basisbeginselen die in de aanbeveling worden genoemd, waaronder het recht van een kind om te worden gehoord, het overwegen van alternatieven voor vrijheidsstraffen, de gepaste nabijheid van een kind tot zijn ouder, het vergemakkelijken van de verdeling van middelen om het contact te onderhouden en ook het gebruik van opleidingen over beleid en praktijken met betrekking tot kinderen voor al het personeel dat in contact staat met kinderen en hun gedetineerde ouders.

De paragrafen 16 tot en met 31 hebben betrekking op de toewijzing, de communicatie, het contact en het bezoek van gedetineerde ouders aan hun kinderen. Er wordt met name aandacht besteed aan maatregelen die ervoor zorgen dat een ouder-kindrelatie kan worden gehandhaafd. Daarnaast bevorderen deze paragrafen, wanneer er problemen kunnen ontstaan met betrekking tot de locatie van de gevangenis in vergelijking met de woonplaats van het kind of andere elementen van het leven van het kind, een flexibele aanpak van het strafrechtelijk beleid om zinvol contact tussen kinderen en ouders niet in het gedrang te brengen.

De reikwijdte van deze aanbeveling strekt zich uit tot alle kinderen met gedetineerde ouders, ongeacht de duur van de gevangenisstraf. In dit verband moet worden opgemerkt dat de aanbeveling ruimte biedt voor flexibiliteit en discretie van de gevangenisautoriteiten wanneer zij rekening houden met de situatie van een individueel kind en de aanbeveling ten uitvoer leggen.³⁶

Samengevat is deze aanbeveling het eerste formele instrument dat suggereert dat kinderen niet in de marge van het strafbeleid mogen worden geplaatst wanneer hun mensenrechten direct of indirect in het gedrang kunnen komen. Deze aanbeveling

30 Aanbeveling CM/Rec(2018)5 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende kinderen met gedetineerde ouders, Memorie van Toelichting, p. 21.

31 Ibid., p. 24.

32 ‘Children of Incarcerated Parents’, Child Rights Connect, beschikbaar via https://www.childrightsconnect.org/working_groups/children-of-incarcerated-parents/ geraadpleegd op: 13 oktober 2020.

33 Council of Europe Recommendation CM/Rec(2018)5, preambulaire paragraaf 4 en 5.

34 Ibid., preambulaire paragraaf 12.

35 Ibid., onderliggende waarden 1-3.

36 Ibid., Memorie van Toelichting, p. 28.

is ongetwijfeld een positieve stap in de goede richting om de rechten van een kind met een gedetineerde ouder te beschermen en kan hopelijk blijven aanzetten tot het nemen van beslissingen die niet ternauwernood het perspectief van een gedetineerde aannemen. De relatie tussen een gevangenisregime en de buitenwereld is echter delicaat en men moet voorzichtig zijn met het idee dat deze Aanbeveling een basis vormt voor verdere codificatie.

De 'kindvriendelijke' aanpak van Aanbeveling CM/Rec (2018)5 is niet onopgemerkt gebleven en de normen en beginselen die daarin worden uiteengezet met betrekking tot kinderen van gedetineerde ouders zijn onlangs bekrachtigd in de herziene en gewijzigde Aanbeveling Rec(2006)2-rev. van de Raad van Europa over de Europese gevangenisregels, die op 1 juli 2020 door het Comité van Ministers is goedgekeurd.³⁷

Waar past COVID-19 en waar passen de COVID-19-beperkingen in dit alles?

Een gerechtvaardigde inmenging in artikel 8, EVRM

De COVID-19-pandemie heeft de verdragsluitende staten ertoe verplicht maatregelen te nemen die vaak vrij drastisch zijn om de verspreiding van het virus in de gemeenschap in het algemeen, maar specifiek in strafinrichtingen, te voorkomen. Gevangenis zijn een gecontroleerde omgeving en als gevolg daarvan zijn gevangenen gemakkelijker vatbaar voor het oplopen van ziekten.³⁸ Overbevolking, onbevredigende sanitaire omstandigheden en een tekort aan personeel zijn al lange tijd het onderwerp van klachten aan Straatsburg.³⁹ Dit zijn punten van zorg voor de gevangenisautoriteiten die proberen de beperkingen van COVID-19 uit te voeren, terwijl de maatregelen voor sociale afstand ongetwijfeld moeilijk af te dwingen zijn. De lidstaten hebben verschillende benaderingen gekozen om COVID-19 in strafinrichtingen aan te pakken. In sommige lidstaten is het gebruik van huisarrest toegenomen, terwijl andere hebben gekozen voor de vervroegde vrijlating van bepaalde categorieën gevangenen in een

poging om de verspreiding van het coronavirus te beperken.⁴⁰ Desalniettemin was de eerste aanpak van veel lidstaten een verbod op gevangenisbezoeken.

Dit verbod geeft aanleiding tot bezorgdheid over inmenging in het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven overeenkomstig artikel 8 van het EVRM voor kinderen en hun gedetineerde ouders. Zoals hierboven besproken is artikel 8 een gekwalificeerd recht, zodat inmenging van een overheidsinstantie op grond van artikel 8, lid 2, gerechtvaardigd kan zijn als de beperking in overeenstemming is met de wet, noodzakelijk is in een democratische samenleving om een legitiem doel na te streven en in verhouding staat tot dat doel. Het is duidelijk dat het verbod op bezoeken aan de gevangenis (of de beperking ervan) een legitiem doel nastreefde voor de bescherming van de gezondheid van anderen. De gevangenisautoriteiten hebben de plicht om alle personen in de gevangenis inclusief het personeel te beschermen. Het is echter noodzakelijk dat de maatregelen in verhouding staan tot het nagestreefde doel, zodat ze niet in strijd zijn met artikel 8. Het EHRM merkt op dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat beperkingen van het bezoekrechten in elk afzonderlijk geval gerechtvaardigd zijn om niet in strijd met artikel 8 te zijn.⁴¹

Periode van tijdsoverweging

De wereldwijde COVID-19-pandemie heeft veel onzekerheid met zich meegebracht en deze ongekende omstandigheden hebben het voor de lidstaten een uitdaging gemaakt om maatregelen met een bepaald tijdschema op te leggen. Door het verbod op gevangenisbezoeken zijn veel kinderen al maanden niet in staat om persoonlijk contact te hebben met hun gedetineerde ouder en weten ze niet wanneer het 'normale' bezoek kan worden hervat. De periode waarin het recht op contact wordt beperkt, is van cruciaal belang wanneer wordt nagegaan of een lidstaat het recht van een kind op een gezinsleven onevenredig heeft aangetast. In de zaak *Kuimov tegen Rusland*⁴² (geen gevangenisstraf) achtte het Hof een periode van twee maanden niet onredelijk lang, waarbij het opmerkte dat de aanvrager zijn adoptiekind kon bezoeken zodra de quarantaine werd opgeheven.

³⁷ Aanbeveling Rec(2006)2-rev van het Comité van Ministers aan de lidstaten over de Europese gevangenisregels, preambule.

³⁸ Jago Russell, 'Covid-19 in Europe's Prisons – and the Response', EU Observer, 18 mei 2020, beschikbaar via: <https://euobserver.com/opinion/148385> geraadpleegd op: 1 oktober 2020.

³⁹ Zie bijvoorbeeld *Kalashnikov tegen Rusland*, nr. 47095/99, ECHR 2002-VI.

⁴⁰ Jago Russell (2020).

⁴¹ 'COVID-19 and the Impact on Human Rights: An overview of relevant jurisprudence of the European Court of Human Rights' (2020), *The AIRE Centre*, p. 67; zie *Khoroshenko tegen Rusland* [GC], nr. 41418/04, 30 juni 2015.

⁴² *Kuimov v. Russia*, no. 32147/04, 8 januari 2009.

Het Hof heeft echter wel een schending van artikel 8 vastgesteld in dit geval, waarin de verzoeker meer dan een jaar geen contact met zijn adoptiekind heeft kunnen hebben gedurende de tijd dat hij op een afdeling Intensive Care was.⁴³

In het kader van andere beperkende maatregelen heeft het Hof ook rekening gehouden met de mogelijkheid om na te gaan of dergelijke ingrepen eerder hadden kunnen worden opgeheven om niet in strijd met artikel 8 te zijn.⁴⁴ Bij deze beoordeling moet rekening worden gehouden met de COVID-19-beperkingen en de langere perioden waarin kinderen geen lichamelijk contact met hun ouders hebben. Dit is allesbehalve een probleem met een eenvoudige oplossing, aangezien de rechtvaardiging van een inbreuk op een artikel 8-recht per individueel geval moet worden bekeken, waarbij moet worden vermeden dat er een gedifferentieerde behandeling ontstaat die neerkomt op discriminatie. In de periode dat het bezoek aan de gevangenis verboden was, werd voor elk kind met een gedetineerde ouder het contact tussen het kind en de ouders beperkt.

In de hierboven besproken Aanbeveling CM/Rec (2018)5 werd erkend dat “kinderen met gedetineerde ouders recht hebben op dezelfde rechten als alle kinderen”. In veel situaties waarin geen sprake is van gevangenisstraf, leven kinderen in een apart huishouden van een van hun ouders en hebben ze slechts beperkt contact met de andere. In sommige landen zijn specifieke maatregelen genomen om kinderen die van de ene ouder zijn gescheiden, op te vangen, zodat het contact met de andere ouder (met name door de rechter bevolen contact) kan worden gehandhaafd. Omdat gevangenen een gecontroleerde omgeving zijn, waren dergelijke uitzonderingen complexer om in te voeren in het kader van het recht van kinderen om hun gedetineerde ouder te zien. Met de geleidelijke herinvoering van gevangenisbezoeken zullen kinderen met gedetineerde ouders moeilijkheden blijven ondervinden om hun ouders veilig te bezoeken, of legaal als er nog meer lockdowns worden opgelegd, met name als ze het openbaar vervoer moeten nemen. Veel mensen worden met dezelfde problemen geconfronteerd

als het gaat om beperkingen op gezinsbezoeken en toegang tot het openbaar vervoer, waardoor, als gevolg van de maatregelen van COVID-19, het onmogelijk is om familieleden te bezoeken. Hoewel dergelijke beperkingen gerechtvaardigd kunnen zijn, kan een gebrek aan contact tussen een ouder en kind nadelige gevolgen hebben en onderzoek heeft eerder duidelijk gemaakt dat ouder-kind bezoeken van vitaal belang zijn om de gevolgen van de opsluiting van ouders te verzachten.⁴⁵

Impact op het kind: Technologie

Om de afwezigheid van persoonlijke bezoeken te compenseren, hebben veel gevangenisautoriteiten het gebruik van technologie in hun regimes verhoogd om virtuele bezoeken te vergemakkelijken.⁴⁶ Bijvoorbeeld in Catalonië, Spanje, heeft het ministerie van Justitie van de Generaliteit 230 mobiele telefoons en 28 tablets verspreid.⁴⁷ In het Verenigd Koninkrijk zijn inspanningen geleverd om de invoering van faciliteiten voor videoconferenties te versnellen.

De uitrol van dit beleid is echter bekritiseerd omdat het “te traag verloopt om de frustraties te verlichten”, aangezien de gevangenen te kampen hebben met een tekort aan middelen en worden belast met de uitvoering van beveiligd videobellen zonder voorafgaande voorbereiding.⁴⁸ Het gebruik van video-oproepvoorzieningen is een nuttig instrument om de relaties tussen kinderen en ouders in stand te houden, maar er moet duidelijk worden bevestigd dat deze oproepen alleen moeten worden gezien als een tijdelijke oplossing in deze uitzonderlijke omstandigheden en als een extra vorm van communicatie bij persoonlijke bezoeken. Communicatie via telefoon, video-oproep of welk ander online apparaat dan ook mag nooit worden beschouwd als een geschikte vervanging voor de fysieke

Video-oproepen moeten alleen gezien worden als een tijdelijke oplossing in deze uitzonderlijke omstandigheden en als extra vorm van communicatie bij persoonlijke bezoeken.

45 L Cramer, M Goff, B Peterson, H Sandstorm, ‘Parent-Child Visiting Practices in Prisons and Jails’, april 2017, p. 3, beschikbaar via: https://www.urban.org/sites/default/files/publication/89601/parent-child_visiting_practices_in_prisons_and_jails.pdf geraadpleegd op: 28 september 2020.

46 Jago Russell (2020).

47 ‘Las prisiones catalanas mantendrán las videollamadas tras el estado de alarma’, europapress, 27 mei 2020, beschikbaar via: <https://www.europapress.es/nacional/noticia-prisiones-catalanas-mantendran-videollamadas-estado-alarma-20200527174726.html> geraadpleegd op: 23 september 2020.

48 Aggregate report on Short scrutiny visits by HM Chief Inspector of Prisons (21 april – 7 juli 2020), p. 16, beschikbaar via: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprisoners/wp-content/uploads/sites/4/2020/08/SSV-aggregate-report-web-2020.pdf> geraadpleegd op: 1 oktober 2020.

43 ‘COVID-19 and the Impact on Human Rights’ (2020), *The AIRE Centre*, p. 62.

44 Ibid., p. 66.; zie *Nada tegen Zwitserland* [GC], nr. 10593/08, 12 september 2012.

contactbezoeken die nodig zijn om een zinvolle ouder-kindrelatie in stand te houden. Ook bestaat er bezorgdheid over de mate waarin een zinvolle ouder-kindrelatie kan worden onderhouden door middel van videogesprekken. In sommige gevallen kan communicatie via videogesprekken bijzonder verontrustend zijn voor een jong kind dat misschien nog niet de leeftijd heeft bereikt om te begrijpen waarom het via een scherm met zijn of haar ouder moet communiceren in plaats van persoonlijk. Sterke kind-ouder relaties groeien beter door face-to-face contact dan door het gebruik van technologie.⁴⁹

Bovendien hebben veel gezinnen tijdens de pandemie te kampen met financiële en sociale tegenslag. Onderzoek heeft uitgewezen dat de reactie van een kind op tegenslag vaak afhangt van de sterkte van zijn familiebanden,⁵⁰ en daarom moeten alle inspanningen van gevangenisautoriteiten om kinderen in staat te stellen en te helpen met hun gedetineerde ouders te communiceren en bezoeken af te leggen zoals zij dat vóór de wereldwijde pandemie deden, van harte worden toegejuicht.

Gevolgen voor het kind: COVID-19-beperkingen en de terugkeer van bezoeken

Zodra de nationale lockdowns afnemen, zullen de verdragsluitende lidstaten beginnen met de herinvoering van normalere gevangenisbezoeken in hun strafrechtstelsel. Ondertussen blijven de COVID-19-maatregelen van kracht. Dit houdt in dat tijdens gevangenisbezoeken sociale afstandsmaatregelen moeten worden genomen en dat gezichtsbedekking moet worden gebruikt. Enerzijds kunnen deze contactloze bezoeken bijzonder schrijnend zijn voor een jong kind, dat de afwezigheid van lichamelijke genegenheid niet kan begrijpen, wat zou kunnen leiden tot een negatieve verandering in het gedrag van het kind.⁵¹ Anderzijds worden sociale afstandsmaatregelen evenzeer opgelegd aan de rest van de samenleving. Erkend moet worden dat dit contact tijdens gevangenisbezoeken niet alleen bijzonder belangrijk is voor de

rehabilitatie-effecten op de gedetineerde ouder, maar zelfs nog belangrijker voor de ontwikkeling van positief gedrag van het kind.⁵² Daarom is het belangrijk de evenredigheid van de beperking te beoordelen. Om als onevenredig te worden beschouwd, zouden de bezoek- en contactbeperkende maatregelen verder moeten gaan dan wat voor de rest van de personen in de samenleving geldt.

Wat de COVID-19-beperkingen betreft, zijn er maatregelen die het dragen van maskers verplicht stellen, het naleven van fysieke afstand in de meeste lidstaten, en beperkingen

op bezoek. Kinderen met gedetineerde ouders hebben de rechten die alle kinderen toekomen, maar dit betekent niet dat zij meer rechten hebben dan mensen in het algemeen. Er moet ook rekening mee worden gehouden dat de middelen van de penitentiaire inrichtingen beperkt zijn en dat de aanpassing van hun regelingen aan de

COVID-19-voorschriften kosten meebrengt, net als alle andere maatregelen die moeten worden genomen om de pandemie het hoofd te bieden. Daarom moet worden erkend dat het gebrek aan online-apparatuur voor alle gedetineerden in zowel de gebouwen voor mannen als vrouwen en het gebrek aan de nodige persoonlijke beschermingsmiddelen en andere uitrusting om de veiligheid van gedetineerden, personeel en bezoekers te waarborgen, niet noodzakelijk te wijten is aan een gebrek aan bereidwilligheid, maar gewoon het gevolg kan zijn van een gebrek aan financiële middelen. Regeringen mogen een gebrek aan middelen niet als excuus gebruiken voor een gebrek aan initiatief.

Gegevensverzameling en onderzoek

De reactie van gevangenisautoriteiten op de wereldwijde pandemie heeft potentiële verbeterpunten in gevangenisregimes aan het licht gebracht die de rechten van kinderen met gedetineerde ouders zouden kunnen versterken. De paragrafen 51-54 van Aanbeveling CM/Rec(2018)5 benadrukken het belang van onderzoek en statistische gegevens over kinderen met gedetineerde ouders om betere praktijken te bevorderen. In een antwoord op een vraag tijdens een bewijszitting van het

49 Zie discussie in M Wade 'Risk and Resilience in Family Well-Being During the COVID-19 Pandemic 2020', Vol. 75, Nr. 5, 631-643 beschikbaar via: <https://psycnet.apa.org/fulltext/2020-34995-001.pdf> geraadpleegd op: 1 oktober 2020.

50 Ibid., p. 63.

51 L. Cramer, M. Goff, B. Peterson, H. Sandstorm, p. 7.

52 Ibid., p. 3.

Human Rights (Joint Committee) op 8 juni 2020 erkende Lucy Frazer (Queen's Counsel, Member of Parliament), minister van staat bij het ministerie van Justitie in het Verenigd Koninkrijk, dat zij niet beschikte over een cijfer voor nationale gegevens om te laten zien hoeveel kinderen onder de 18 jaar van hun moeder worden gescheiden door de gevangenisstraf van hun moeder, maar dat deze gegevens op lokaal niveau worden verzameld.⁵³ Dit is een voorbeeld van waar overheidsinstanties en regeringen hun praktijk met betrekking tot statistische gegevens en onderzoek zouden kunnen verbeteren en dit werd door de minister van het Gevangeniswezen erkend. Dergelijke gegevens zouden de autoriteiten en de samenleving een beter inzicht kunnen geven in de manier waarop kinderen met gedetineerde ouders worden beïnvloed, zodat de rechten van een kind met een gedetineerde ouder in aanmerking kunnen worden genomen en beschermd.

Justitiële bekrachtiging van de beginselen inzake familiebezoek

Eerder is gewezen op de eis van artikel 8 van het EVRM dat inmenging in gezinsrechten (of het niet nakomen van positieve verplichtingen) een duidelijke rechtsgrondslag in het nationale recht moet hebben. Een duidelijker grondslag in het internationale recht zou ook nuttig zijn. Wij hebben al gesproken over de Aanbeveling (2018)5 van de Raad van Europa, die een opmerkelijke prestatie en een positieve stap in de goede richting is, en wij hebben hierboven opgemerkt dat het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 1 juli 2020 de Aanbeveling heeft bekrachtigd in zijn voorgestelde herzieningen van de Europese gevangenisregels. Tot op heden heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), voor zover wij weten, nog niet uitdrukkelijk naar de Aanbeveling verwezen en deze met juridische goedkeuring bekrachtigd. Het blijft 'soft law'. Het Comité van het IVRK heeft op 30 september 2011 een discussiedag gewijd aan het onderwerp 'kinderen van gedetineerde ouders' en daarbij belangrijke aspecten van de kwestie onderzocht, maar het Comité is niet verder gegaan en heeft zich niet verbonden tot het opstellen en goedkeuren van een General Comment over dit onderwerp. Voor zover wij

hebben kunnen nagaan, hebben kinderen geen zaken over dit onderwerp voorgelegd bij het Comité van het IVRK op grond van het Facultatief Protocol, dat dit mogelijk maakt voor landen die ermee hebben ingestemd dit mechanisme te aanvaarden. Misschien moeten kinderen in de rechtsgebieden waar dit is toegestaan, waar hun rechten niet zijn geëerbiedigd, overwegen een klacht in te dienen bij het Comité.

De zaken betreffende familiebezoek die in Straatsburg worden voorgelegd, worden (zoals wij hierboven hebben gezien) voorgelegd door de gedetineerde ouders die beweren dat hun rechten zijn geschonden en niet door de kinderen die klagen over schendingen van hun rechten.

Er is geen reden waarom kinderen niet zelf zaken zouden kunnen aanspannen om aan te tonen dat hun rechten zijn die worden geschonden. Kinderen kunnen zaken voorleggen in Straatsburg, hetzij zelf of vertegenwoordigd door een ouder (maar zie *Eberhard en M. tegen Slovenië*, hierboven besproken) of vertegenwoordigd door iemand die voor hen is opgetreden voor de nationale rechter (zie *Z e.a. tegen het Verenigd Koninkrijk* [GC], nr. 29392/95, EHRM 2001-V en vele andere). Maar in alle gevallen moeten de aanvragende kinderen "de nationale rechtsmiddelen hebben uitgeput" voordat zij naar Straatsburg (of het IVRK-Comité) kunnen gaan. Dat wil zeggen dat zij hun klacht bij de nationale rechter moeten hebben ingediend als er een procedureel een rechtsmiddel voor hen beschikbaar is. Klachten bij Ombudsmannen, inclusief speciale kindombudsmannen en gevangenisombudsmannen, zijn niet voldoende, tenzij hun uitspraken bindend zijn. De zaak *HS tegen het Verenigd Koninkrijk* ging over een weigering om een gedetineerde over te plaatsen om zijn (lange) straf uit te zitten in het land waar zijn vrouw en kinderen woonden. De zaak was aangevraagd door de kinderen als eerste twee aanvragers, de echtgenote als derde en de gedetineerde slechts als vierde aanvrager. Uit de ingediende stukken werd duidelijk dat het in deze zaak ging om de rechten van de niet-gevangen gezinsleden en met name van de kinderen. Maar na langdurig procederen stemde de regering uiteindelijk in met de overplaatsing. De zaak moest worden geschikt zonder dat rekening werd gehouden met de schendingen van de rechten van de kinderen in het verleden. COPE, in zijn vorige gedaante als Eurochips, was een nuttige tussenpersoon in die zaak.

⁵³ Reactie van Lucy Frazer QC MP, minister van staat, ministerie van Justitie, op Vraag 45 tijdens het Human Rights (Joint Committee), Oral Evidence Session (Virtual Proceeding), The Government's response to Covid-19: human rights implications, HC 265, 8 juni 2020.

Op internationaal niveau zal het altijd van bijzonder belang zijn ervoor te zorgen dat de zaken die aangevraagd worden, op feiten berusten (zie bijvoorbeeld de hierboven besproken zaak *Kyricou Tsiakkourmas*) en niet worden uitgesloten door de ontvankelijkheidsvereisten, met name dat de kinderen geen aanzienlijk nadeel hebben geleden.

Het opbouwen van een bestand van positieve nationale en internationale jurisprudentie op dit gebied, toegespitst op de rechten van kinderen, zou een enorme bijdrage leveren aan de bewustmaking van regeringen, gevangenisbesturen, maatschappelijk werkers, NGO's en de betrokken kinderen zelf, en zou een noodzakelijke voorloper kunnen zijn van eventuele voorstellen voor codificatie.

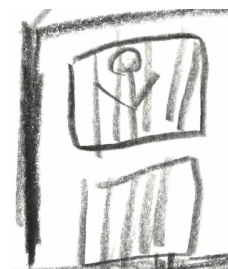
Dit is een gebied waar een betere naleving, zowel op nationaal als op internationaal niveau, van het driedelige concept van artikel 3 IVRK (Belang van het kind) waarop hierboven is gewezen en dat nader is uitgewerkt in AC 14, lid 6, in combinatie met artikel 12 IVRK (Mening van het kind) en het General Comment daarbij, GC 12, zou helpen om de aandacht van zowel nationale als internationale rechtbanken meer te richten op deze kwestie als een kinderrecht en niet louter als een kwestie van rechten van gedetineerden. In de inleiding van General Comment nr. 12, over het recht om gehoord te worden, wordt opgemerkt dat *kinderen die tot gemarginaliseerde en achtergestelde groepen behoren, bij de verwezenlijking van dit recht met bijzondere belemmeringen worden geconfronteerd*. Dit geldt met name voor disfunctionele gezinnen en gezinnen die in armoede leven, maar zelfs de welgestelde kinderen van rijke criminelen zullen vaak nadelige gevolgen ondervinden en gemarginaliseerd worden door de opsluiting van een ouder, en de stemmen van al deze kinderen moeten worden gehoord om de noodzakelijke belangenbepaling te kunnen doen.

Zou codificatie helpen? Veel van de gevallen

waarnaar in dit artikel wordt verwezen, zijn het gevolg van een te strikte toepassing van regels die zelf al te strikt waren. Er bestaat altijd een risico dat een codificatieschema dat de nodige nationale of internationale goedkeuring zou krijgen, zou kunnen zinken naar de kleinste gemene deler in plaats van te streven naar de hoogste normen van goede praktijken. Het EHRM heeft zich altijd geconcentreerd op het beginsel van de “margin of appreciation,” dat de lidstaten in staat stelt in hun eigen rechtsgebied de meest geschikte manieren te vinden om aan hun verdragsverplichtingen te voldoen. Het is belangrijk dat de normen van het IVRK duidelijk en expliciet worden opgenomen in alle regels die op dit gebied worden aangenomen. Zij moeten ook, en dat is nog belangrijker, worden nageleefd. Regels moeten duidelijk en afdwingbaar zijn – niet slechts richtlijnen – maar zij moeten ook bepalingen bevatten die een flexibele toepassing ervan ten gunste van een bepaald kind of bepaalde kinderen mogelijk maken. (zie de paragrafen 50, 87 en 97 van GC 14) In alle gevallen moet het overkoepelende – en uitdrukkelijk genoemde – beginsel zijn dat de belangen van het kind naar behoren worden beoordeeld en het gewicht krijgen waarop zij recht hebben. Dit alles kan en zal kosten met zich meebrengen, maar er kunnen al veel belangrijke verbeteringen worden aangebracht – zoals blijkt uit het toelichtend verslag bij de Aanbeveling van de Raad van Europa van 2018 – door een verschuiving in de houding van de focus op de gevangene naar de focus op het kind.

Zoals een gevangenenbewaarder onlangs anoniem schreef: “Niets kan de knuffels en kussen vervangen die zij van familieleden en vrienden zouden krijgen”.⁵⁴

54 ‘As a prison officer, I’m afraid of what Covid restrictions are doing to inmates’, *The Guardian*, 8 oktober 2020, beschikbaar via: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/08/prison-officer-afraid-covid-restrictions-inmates-second-wave> geraadpleegd op: 15 oktober 2020.

De impact van COVID-19 wereldwijd op kinderen met een ouder in detentie

Denise Jennings

Families Outside, namens International Coalition for Children with Imprisoned Parents

In april 2020 liet de International Coalition for Children with Incarcerated Parents (INCCIP) een enquête rondgaan in hun netwerk om informatie te verzamelen over de impact die de COVID-19-pandemie heeft op kinderen met gedetineerde ouders over de hele wereld. Er werden antwoorden ontvangen van 57 mensen in 14 verschillende landen verspreid over 6 continenten. Het is niet verrassend dat, ondanks het feit dat zij zich op verschillende continenten bevinden, duizenden kilometers van elkaar verwijderd, er een solidariteit bestond onder gezinnen die door gevangenschap werden getroffen, aangezien zij soortgelijke praktische en emotionele moeilijkheden ondervinden met betrekking tot het contact met en de zorg voor hun dierbaren.

Omdat de wereld in deze periode in verschillende versies van lockdown terechtkwam, konden bezoeken in gevangenissen niet doorgaan zoals normaal het geval zou zijn. Bezoek en contact tussen kinderen en hun ouders in de gevangenis zijn altijd zeer belangrijk. Kinderen moeten een band met hun ouders kunnen opbouwen en de kans krijgen om warme relaties te onderhouden of te ontwikkelen. Dankzij het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) zijn deze rechten in veel landen in Europa in de wet verankerd. Tijdens de COVID-19-pandemie konden deze rechten echter niet effectief worden gehandhaafd en de gevolgen voor kinderen en hun families zijn ernstig geweest.

De INCCIP-enquête werd voltooid in april, slechts enkele weken nadat in de meeste landen beperkingen waren ingevoerd. Tegen die tijd hadden bijna alle respondenten (89 procent) opgemerkt dat bezoeken in hun land waren opgeschort. Men kon toen nog niet weten dat dit ertoe zou leiden dat kinderen over de hele wereld vier tot vijf maanden lang geen fysiek contact met hun ouder in detentie zouden hebben. Hoewel dit besluit om bezoeken op te schorten zal zijn genomen om zowel de mensen die in de gevangenissen wonen en werken, als hun gezinnen te beschermen, is het voor de gezinnen die elkaar niet meer konden zien, een enorme uitdaging geweest.

Het verschil voor kinderen en gezinnen zou worden gemaakt door de fysieke bezoeken, waaraan de mensen gewend zijn, te vervangen

door redelijke alternatieven. Volgens de enquête bleek slechts een kwart van de respondenten bezoeken via videobellen te hebben ingevoerd, een praktijk die in Australië het meest gangbaar leek. In sommige landen werd al vóór de crisis gebruik gemaakt van online bezoeken, maar andere landen bevonden zich nu in een situatie waarin deze mogelijkheid moest worden ontwikkeld. De praktijk van online contact leek in de daaropvolgende maanden algemener te worden, maar ten tijde van de enquête waren zij in veel landen nog niet beschikbaar. Andere alternatieven voor bezoeken die werden ingevoerd waren onder meer een groter gebruik van programma's als eMates (het mailen met een gedetineerde), het verstrekken van telefoonkrediet, het verlengen van de toegestane telefoontijd en het ter beschikking stellen van telefoons voor juridische en gevoelige gesprekken. Naarmate de pandemie aanhield, voldeden deze alternatieven echter niet aan de behoefte van kinderen aan rechtstreeks contact met de ouders en waren zij evenmin geschikt voor zeer jonge kinderen.

In de daaropvolgende maanden, na de enquête, hebben andere landen inderdaad online bezoek ingevoerd. De invoering ervan verliep niet zonder problemen en het zou onnauwkeurig zijn te veronderstellen dat alle kinderen er toegang toe hebben gehad. Bepaalde problemen in verband met online bezoeken die aanvankelijk in de enquête werden aangekaart door een respondent uit Canada, werden vervolgens in andere landen waargenomen. Er golden strikte beperkingen voor het gebruik van videobellen, waardoor veel gezinnen er geen gebruik van konden maken. Zo beschikten de gezinnen niet over de specifieke en moderne technologie die nodig was om de bezoeken met succes af te leggen. Een steeds terugkerend thema tijdens de pandemie was de steeds groter wordende kloof tussen arm en rijk. Het is nu duidelijk dat het onderwijs voor kinderen uit achtergestelde gebieden een grotere onderbreking ervaart dan dat voor kinderen uit welgestelde gebieden. Gezinnen beschikten vaak niet over de financiële middelen om technologische apparatuur aan te schaffen om toegang te krijgen tot deze bezoeken en beschikten evenmin allemaal over de gespecialiseerde kennis of het zelfvertrouwen om ze te bedienen. Dit is duidelijk gebleken in veel landen waar non-

profitorganisaties en overheden veel gezinnen hebben moeten voorzien van apparatuur en ondersteuning bij het gebruik daarvan.

Deze situatie bleek een bijzondere uitdaging te zijn, aangezien de meeste ondersteunende diensten nu op afstand werkten en daardoor alleen in staat waren de gezinnen telefonisch te ondersteunen om toegang te krijgen tot online bezoeken. In Schotland heeft de gevangenis een demonstratievideo ter beschikking gesteld om de gezinnen te helpen bij de registratie voor videobellen, in een poging om sommige van hun moeilijkheden te verlichten, samen met een hulplijn voor gezinnen.

Een Canadese respondent merkte ook op dat de aanwezigheid van de andere ouder vereist is om kinderen toegang te geven tot videogesprekken. Deze voorwaarde werd gehandhaafd ondanks relatiebreuken of gevallen van gezinsgeweld waardoor de ouders een keuze moesten maken tussen hun eigen welzijn en dat van hun kind. Hoewel logistiek lastig kan zijn wanneer rekening wordt gehouden met het beschermingsbeleid, zou het rekening houden met een niet ongebruikelijke reeks omstandigheden en flexibiliteit in dergelijke situaties kinderen toegang kunnen geven tot de bezoeken waarop zij recht hebben.

De enquête verzamelde antwoorden over de impact van COVID-19 op kinderen en gezinnen waarvan een ouder in detentie zat en de steun die voor hen beschikbaar was. Er werd gevraagd met welke specifieke uitdagingen deze bevolkingsgroep werd geconfronteerd, een veelzijdige kwestie waarbij de meeste respondenten (61 procent) twee of meer gebieden selecteerden waarop gezinnen werden getroffen.

De meeste respondenten noemden onder meer de toegenomen bezorgdheid over de gedetineerde en de toegenomen stress voor het gezin. Niet alleen konden kinderen en gezinnen de gedetineerde niet zien als gevolg van de pandemiemaatregelen en de afwezigheid van personeel in veel gevangenissen, maar ook konden de gedetineerden niet altijd regelmatig telefoneren, wat hun familie extra zorgen baarde.

Meer dan 75 procent van de respondenten gaf aan dat een bijzondere uitdaging voor gezinnen in

hun land was dat het steeds moeilijker werd om in contact te blijven met de persoon in detentie, wat erop wijst dat dit wereldwijd een probleem is voor gezinnen die met detentie te maken hebben. Hoewel gevangenen het gebrek aan bezoek probeerden tegen te gaan met de invoering van gratis telefoongesprekken, werd de hoeveelheid tijd die mensen in de gevangenis buiten hun cel doorbrachten, enorm beperkt. Dit had tot gevolg dat zij slechts weinig tijd hadden om hun persoonlijke verzorging te regelen én in lange rijen te wachten om te kunnen telefoneren. Zij werden ook geconfronteerd met de zeer reële zorg van kruisbesmetting door de gedeelde telefoon.

De angst voor het onbekende en het feit dat men zich machteloos voelt om iets te ondernemen, zijn uiterst verontrustend en slopend voor kinderen en gezinnen. Een respondent vermeldde specifiek dat kinderen bang waren dat hun ouder zou sterven als het virus de gevangenen zou binnendringen. Met sensatieberichten in de media die deze angst voeden, vertrouwden de gezinnen erop dat ondersteunende instanties en gevangenisdiensten openhartig zouden zijn en actuele en nauwkeurige informatie zouden vrijgeven om hun angsten te verlichten.

Naast de emotionele uitdagingen waarmee gezinnen werden geconfronteerd, waren er ook duidelijk praktische problemen.

In bijna twee derde van de ingevulde enquêtes kwamen financiële en werkgelegenheidszorgen naar voren, en er werd een groot beroep gedaan op de overheid en de non-profitsector om steun te verlenen bij het verkrijgen van de eerste levensbehoeften voor veel gezinnen. Dit ging gepaard met het feit dat gezinnen de steun waren kwijtgeraakt die zij eerder hadden gekregen, zoals adviesdiensten en bredere sociale steun, waardoor de al extreme omstandigheden nog werden verergerd.

Een positief punt is dat een ondervraagde opmerkte dat videobezoeken in Australië het contact voor de gezinnen leken te verbeteren. Dit kwam doordat zij niet naar de gevangenis hoefden te reizen en daardoor regelmatig met hun familielid konden spreken.

Wat betreft de steun die op dit moment beschikbaar is voor kinderen en gezinnen, vonden veel mensen die de enquête hebben ingevuld dat die

er niet in overvloed was, vooral omdat de meeste organisaties de opdracht hadden gekregen om alle face-to-face-diensten die niet essentieel werden geacht, te staken. De verschuiving naar digitale ondersteuning (die nu gemeengoed is geworden) bleek echter duidelijk uit sommige antwoorden, of het nu ging om videobellen of bezoeken aan mensen in de gevangenis, video-ondersteuning voor individuen en groepen, of online leren voor kinderen om hun opleiding voort te zetten. Zoals eerder erkend, ging dit gepaard met de uitdaging om gezinnen te bereiken die moeilijk toegang hadden tot technologie.

Veel van de genoemde steun leek te worden verleend door de liefdadigheids-/ non-profitsector. In sommige reacties werd echter melding gemaakt van overheidsinitiatieven die ten uitvoer waren gelegd om de druk op gezinnen en hun kinderen te verlichten. Dit gebeurde in de vorm van looncompensatie, welvaartsverhogingen of het verstrekken van voedselvoorraden. In Zuid-Korea was 24-uurs kinderopvang beschikbaar voor als dat nodig was, terwijl energiebedrijven in Schotland kwetsbare gezinnen steunden door krediet te verstrekken voor gas- en elektriciteitsmeters op basis van het omslagstelsel als mensen zichzelf zouden isoleren.

In Kroatië leek, ondanks de extra uitdaging van een tweede crisis (een aardbeving) goede ondersteuning voorhanden te zijn. Hulplijnen boden psychologische ondersteuning, en de autoriteiten verstrekten informatie en antwoorden aan hun burgers via websites. De Kinderombudsman had kindvriendelijke informatie rond COVID-19 gevraagd aan het Departement van Justitie, samen met procedurele informatie rond vele relevante omstandigheden waarin kinderen en families zich kunnen bevinden.

Er leek zeer weinig specifieke steun te bestaan voor gezinnen die door detentie werden getroffen, afgezien van de vermelding van videobezoeken en gratis telefoongesprekken. Een klein aantal respondenten vermeldde dat de gevangendienst een nationale hulplijn heeft en updates verschaft via hun website of sociale media. Een organisatie in Oeganda die zich richt op kinderen met gedetineerde ouders blijft hen steunen met voedsel, eerste levensbehoeften en onderwijs, omdat de kinderen ofwel geen thuis hebben, ofwel het risico lopen te worden mishandeld als ze daarnaar zouden terugkeren.

Deze moeilijke tijden hebben een verandering van de normale praktijk en dienstverlening geëist. In de enquête werd nagegaan welke innovaties en goede praktijken de respondenten in hun land/regio hebben herkend. De antwoorden waren vooral gericht op digitale hulpmiddelen, zoals supportgroepen en community's, het aanbieden van activiteiten en het online lezen van verhalen, om er maar een paar te noemen. Technologie is in deze periode omarmd, hoewel de uitdagingen rond online veiligheid in de enquête werden erkend, vooral wanneer deze wordt gebruikt voor vertrouwelijke diensten.

Toen de enquête werd verspreid, waren organisaties al begonnen met het verstrekken van apparatuur, waarbij één organisatie melding maakte van de aankoop van apparatuur voor kinderen en pogingen om breedbandpakketten voor achtergestelde gezinnen te financieren. De regering van Nieuw-Zeeland had al toegezegd technologie ter beschikking te stellen van alle schoolkinderen die daar geen toegang toe hadden en was van plan een internetaansluiting voor hen te verzorgen. Deze praktijk werd in de loop van de maanden gewoon en een hoge prioriteit voor veel organisaties/regeringen.

Overal ter wereld vonden ook niet-digitale innovaties plaats, zoals het ondersteunen van kinderen bij het schrijven van liedjes en toneelstukken over het hebben van een ouder in detentie, het aanmoedigen van kinderen om hun ervaringen te documenteren en hen leren over andere landen en hoe zij reageren op de huidige situatie.

Helaas antwoordde een groot deel van de respondenten ook dat er in hun gebied geen steun werd verleend, of niets waarvan zij op de hoogte waren, hoewel dit in de loop van de tijd misschien is verbeterd.

Men kan stellen dat organisaties over de hele wereld blijk hebben gegeven van een grote veerkracht door hun vermogen om zich aan te passen aan de ongewone omstandigheden waarin wij ons bevinden. Uit de enquête kwamen veel voorbeelden van goede praktijken naar voren, zoals regelmatig contact houden (met organisaties en gezinnen), gezinnen op de hoogte houden van veranderingen, feiten onder de aandacht brengen en verkeerde informatie weerleggen. Het rechtzetten van verkeerde informatie is tijdens de crisis bijzonder waardevol geworden. Dit is een direct gevolg van de wereldwijde cultuur van

sociale media die is ontstaan, waar verkeerde informatie in overvloed beschikbaar is. Door kinderen te voorzien van juiste informatie en de vaardigheden om te herkennen dat er iets niet klopt, helpen we hen minder angstig te zijn voor hun ouder in detentie.

Ten slotte werd in de enquête de vraag gesteld of we hiervan kunnen leren, waarbij de algemene consensus was: ja, dat kunnen we absoluut. Sommigen hielden hun oordeel over wat dat zou kunnen zijn voor zich, terwijl anderen van mening waren dat betere communicatie tussen familieleden en gedetineerden, met name via video, uiterst belangrijk was geweest. De respondenten merkten ook op dat sommige van de ten uitvoer gelegde maatregelen dingen zijn waar al geruime tijd om werd gevraagd, waarbij sommigen ontevreden waren dat het een crisis heeft gekost voordat het beleid en de praktijk veranderden.

In de loop van deze tijd is duidelijk geworden dat technologie een essentiële hulpbron is. We zijn nu getuige van het effect dat een gebrek aan technologie heeft op achtergestelde gezinnen.

Dit kan leiden tot slechtere vooruitzichten die aanhouden tot in de volwassenheid en de opeenvolgende generaties. Er is duidelijk behoefte aan meer bewustzijn en steun op dit gebied. Andere gebieden waarvan is vastgesteld dat zij voor verbetering vatbaar zijn, zijn de communicatie tussen organisaties, de mate van paraatheid met betrekking tot gezondheid en procedures binnen gevangenissen, en het te allen tijde kunnen beschikken over goedkope of gratis telefoongesprekken voor mensen in de gevangenis om de communicatie met hun familie te verbeteren.

Tijdens deze pandemie is steeds weer gezegd dat we de goede praktijken die in deze periode zijn ontwikkeld, moeten voortzetten. Zullen kinderen toegang blijven hebben tot videobezoeken, als aanvulling op en niet ter vervanging van de fysieke bezoeken? Kunnen we ervoor zorgen dat kinderen worden geraadpleegd over de manier waarop zij hun ouders willen bezoeken en toegang willen krijgen tot diensten, nu er andere mogelijkheden zijn? We moeten deze gesprekken blijven voeren terwijl de wereld zich aanpast aan het leven na de lockdown.

Op bezoek bij gedetineerde ouders: Nadenken over toen, leren van nu en plannen voor later

Ann Adalist-Estrin

Directeur

National Resource Center on Children and Families of the Incarcerated (USA)

De eerste aandacht voor kinderen en gezinnen met gedetineerde geliefden wereldwijd begon in de jaren 1970. In de Verenigde Staten begonnen enkele programma's, die in de eerste plaats ten dienste stonden van gedetineerde ouders in gevangenissen en huizen van bewaring, de kinderen te betrekken bij bezoekprogramma's. In de daaropvolgende twee decennia zagen meer bezoek- en opvoedingsprogramma's het licht. De kiem voor kindvriendelijk bezoek werd gelegd toen penitentiaire inrichtingen samenwerkten met communityprogramma's om binnen de aangewezen bezoeksruimten te ontwerpen en in te richten met speelgoed, boeken, kunstbenodigdheden en soms snacks. Van de gedetineerde ouders werd vaak verlangd dat zij deelnamen aan opvoedingsprogramma's om in aanmerking te komen voor deze verbeterde bezoeken. Dit voorzag in steun voor en na het bezoek en in sommige gevallen in middelen die konden worden gedeeld met de verzorger van het kind/de kinderen. Deze pioniersprogramma's kregen in de jaren negentig steeds meer navolging in de vorm van proefprojecten die werden gefinancierd door het *Federal Resource Center on Children of Prisoners*.¹

De beleidsverschuivingen van het begin van de jaren 2000 lanceerden een onuitgesproken campagne tegen het in contact brengen van kinderen met hun gedetineerde ouders en richtten zich in plaats daarvan op kinderen in de community. Financiering voor mentorprogramma's was gebaseerd op het idee dat de negatieve reacties van de kinderen op de detentie van de ouders te maken hadden met de misdaad van de ouders en niet met de verlieservaringen en trauma's van het kind. Federale subsidies lieten dus niet toe dat fondsen gebruikt werden om verzorgers bij te staan of om bezoeken aan of communicatie met gedetineerde ouders te ondersteunen. Aangewakkerd door de mythe van 'het kind is beter af zonder de ouder', werden de bezoekprogramma's in veel gevangenissen en gevangenissen steeds restrictiever.

In het laatste decennium is een nieuwe verschuiving te zien in de perspectieven door jongeren en volwassenen met jaren ervaring, die de leiding nemen om de problemen nauwkeuriger te bestuderen, de uitdagingen te definiëren en oplossingen te ontwerpen. Nieuw onderzoek valideert en bevestigt het belang van de liefde en positieve waardering van de kinderen voor hun gedetineerde ouders², de behoefte van de ouders om hun ouderlijke identiteit te behouden als een element van recidivepreventie³ en de bezorgdheid van de verzorgers om te reageren op de kinderen onder hun hoede op een manier die hun algemeen welzijn zal ondersteunen.⁴

Binnen deze huidige context hebben het *U.S. Federal Bureau of Justice Assistance* (BJA) en het *National Institute of Corrections* (NIC), in samenwerking met het *Urban Institute* en *Community Works West*, de *Model Practices for Parents in Prisons and Jails: Reducing Barriers to Family Connections* ontwikkeld om de communicatie en het contact tussen ouders en kinderen tijdens de detentie van ouders te vergemakkelijken. De aanbevelingen zijn gericht op het wegnemen van belemmeringen die kinderen ervan weerhouden om relaties met hun gedetineerde ouders aan te gaan of te onderhouden tijdens en onmiddellijk na de detentie.⁵

Het heden als een realiteitscheck

De COVID-19-pandemie trof echter penitentiaire inrichtingen in de VS toen dit project van het National Institute of Corrections in de eindfase was. Een verscheidenheid aan programma's, beleidslijnen en praktijken die zijn opgenomen in het document van de *Model Practices for Parents*

1 Bush-Baskette, S., & Patino, V. (2004). The National Council on Crime and Delinquency's Evaluation of the Project Development of National Institute of Corrections/Child Welfare League of America's Planning and Intervention Sites Funded to Address Needs of Children of Incarcerated Parents. Oakland, CA: National Council on Crime and Delinquency.

2 Dunlea, J.P., Wolle, R. & Heiphetz, L. (2020). Enduring Positivity: Children of Incarcerated Parents Report More Positive Than Negative Emotions When Thinking About Close Others, *Journal of Cognition and Development*, 21:4, 494-512, DOI: 10.1080/15248372.2020.1797749

3 Arditti, J. A. (2012). Parental incarceration and the family: Psychological and social effects of imprisonment on children, parents, and caregivers. New York, NY: NYU Press.

4 Adalist-Estrin, A. (Binnenkort verwacht). Maryland Caregiver's Guide A Handbook for Caregivers of Children Impacted by Incarceration. Maryland Governor's Office of Crime Prevention, Youth and Victim Services.

5 Peterson, B. E., Fontaine, J., Cramer, L., Reisman, A., Cuthrell, H., Goff, M., ... & Community Works/West. (2019). Model Practices for Parents in Prisons and Jails: Reducing Barriers to Family Connections. Urban Institute.

in *Prisons and Jails: Reducing Barriers to Family Connections* werden getest in vijf inrichtingen in de VS. Hoewel de casestudies van de pilotstudie tegen eind 2021 beschikbaar zouden kunnen zijn, zal de huidige stand van zaken op het gebied van bezoek en communicatie tussen gedetineerde ouders en hun kinderen en gezinnen duidelijk de uitvoering van eventuele aanbevelingen of richtlijnen uit deze onderzoeken onderbreken.⁶

Op het moment van schrijven, in december 2020, wordt de VS geconfronteerd met een golf van COVID-19-gevallen die elk ander land overtreft. De impact op de gedetineerden en hun families is verwoestend met schattingen dat het aantal positieve gevallen in penitentiaire inrichtingen vijf tot zes keer hoger ligt dan bij het grote publiek. De voortdurend veranderende realiteit in verband met het coronavirus in penitentiaire inrichtingen gaat samen met de impact van de detentie, die reeds een bron van trauma en toxische stress⁷ voor kinderen en gezinnen is.

*Deze pandemie heeft een ravage aangericht in ons land en treft kinderen van gedetineerde ouders bijzonder hard. Zelfs één nacht weg van een ouder kan al destabiliserend werken, en het trauma van de scheiding wordt nog verergerd doordat penitentiaire inrichtingen in het hele land het persoonlijk bezoek hebben opgeschort. Kinderen willen en hebben zinvolle relaties met hun ouders nodig. Als die relaties verstoord zijn, is de kans groter dat kinderen tekenen van depressie, angst en agressie vertonen.*⁸

Toen de pandemie in het voorjaar van 2020 toenam, werden penitentiaire inrichtingen geconfronteerd met beslissingen die gevolgen hadden voor de gedetineerden en hun gezinnen. Tegen half maart hadden de ministeries van Justitie in alle 50 staten persoonlijke bezoeken aan staatsgevangenen opgeschort. In de op 30

maart gepubliceerde en regelmatig bijgewerkte richtlijnen van de *Centers for Disease Control and Prevention* wordt het belang van bezoeken voor de geestelijke gezondheid van gedetineerden erkend en wordt aanbevolen het contact tussen gedetineerden en hun supportsystemen in stand te houden door 'contactloze bezoeken' te bevorderen en door meer telefoonprivileges te verlenen en toegang te bieden tot videobezoekmogelijkheden in het kader van deze aanbeveling. Zij bevelen ook aan de kosten van telefoongesprekken "te verlagen of tijdelijk af te schaffen" om de financiële last van familiecontact in de meeste penitentiaire inrichtingen aan te pakken.⁹

Het opschorten van bezoeken dient alleen te worden gedaan in het belang van de lichamelijke gezondheid van gedetineerden en de gezondheid van het publiek in het algemeen. Bezoek is belangrijk voor het behoud van de geestelijke gezondheid. Als bezoeken worden opgeschort, moeten de inrichtingen alternatieve manieren zoeken om gedetineerden met hun familie, vrienden en andere bezoekers te laten communiceren op een manier die voor hen niet financieel belastend is.

In de vroege herfst van 2020, met wisselende besmettingspercentages in verschillende gemeenschappen en pleitbezorgers voor persoonlijke bezoeken die aandringen op het hervatten van bezoeken in overeenstemming met de volksgezondheidsrichtlijnen, begonnen sommige gevangenen bezoeken toe te staan. Op 6 oktober 2020 hadden twaalf staten de bezoeken hervat met beperkingen zoals alle bezoeken buiten of bezoeken zonder contact met een plexiglasbarrière.¹⁰ Het is onduidelijk hoeveel inrichtingen gratis of tegen verlaagd tarief telefoongesprekken en/of video- of andere elektronische bezoeken hebben gehandhaafd. Overal in de VS zijn panels van kinderen en verzorgers bijeengeroepen om deze kwesties te bespreken. Zij benadrukten het belang van persoonlijke bezoeken als zijnde in het belang van de meeste kinderen. Maar de jongeren en gezinnen

⁶ Zie het National Institute of Corrections <https://nicic.gov/children-of-incarcerated-parents> voor updates.

⁷ "Chronische stress is zeer schadelijk, vooral voor kinderen die nog volop in ontwikkeling zijn. Zeker als er geen bescherming van een betrouwbare volwassene tegenover staat, kan chronische stress de hersenen en het lichaam vergiftigen. Dan spreken we van 'toxische stress'." Augéo (2015). Toxische stress. <https://www.augéo.nl/~media/Files/Bibliotheek/Augeo-Toxische-Stress#:~:text=Hoe%20jonger%20kinderen%20zijn%2C%20des,een%20vermindering%20van%20herschenschors%20zichtbaar>

⁸ <https://www.fwd.us/news/see-us-support-us/>

⁹ Centers for Disease Control and Prevention (2020a). Interim guidance on management of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in correctional and detention facilities. <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/downloads/managing-COVID19-in-correctional-detention.pdf>

¹⁰ <https://www.themarshallproject.org/2020/03/17/tracking-prisons-response-to-coronavirus>

benadrukten ook de toegenomen angst voor scheiding tijdens COVID-19. De stress van het niet weten of hun geliefden veilig zijn in de gevangenis, in combinatie met de gerapporteerde technische problemen met telefoon- en videogesprekken, maakt de emotionele impact van de detentie van de ouders nog groter. Er zijn geen gecoördineerde of wijdverspreide inspanningen geweest om de behoeften van gezinnen in verband met contact versus contactloze bezoeken, infrastructuur voor videogesprekken of de doeltreffendheid van aangeboden gratis gesprekken te beoordelen. Het is noodzakelijk om de gezinnen te benaderen, hun behoeften in kaart te brengen en hen te betrekken bij het definiëren van de problemen en het uitwerken van oplossingen.

De weg vooruit

Een belangrijke bron van het trauma en de angst die kinderen ervaren wanneer hun ouder in detentie zit, is het niet kunnen zien, horen of aanraken van hun ouder.¹¹ Deze behoefte wordt nog vergroot door COVID-19 wanneer gezinnen te maken krijgen met gevangenislockdowns, ziektes en sterfgevallen van familie- en gemeenschapsleden en andere verliezen zoals geannuleerde diploma-uitreikingen en weggefallen vakanties. Penitentiaire inrichtingen kunnen een deel van de negatieve impact van het verlies van de scheiding en het ouderlijk detentietrauma verminderen door alle beschikbare communicatie- en verbindingsmaatregelen te implementeren en te ondersteunen, en ook door kind- en gezinsvriendelijke bezoekmethoden te ontwerpen die kunnen worden geïmplementeerd zodra het veilig is om dat te doen.

Stap 1: Beoordelen

In de meest uitgebreide richtlijnen tot nu toe, over ouder-kindbezoek in het algemeen, *Parent-Child Visiting Practices in Prisons and Jails: A Synthesis of Research and Practice*, staat:

Bij het overwegen van beleid over bezoeken en andere vormen van contact tussen gedetineerde personen en hun geliefden, moeten gevangenisbestuurders degenen die direct betrokken zijn bij het besluitvormingsproces betrekken als belanghebbenden in het proces. Onze deskundigen raden penitentiair inrichtingswerkers aan met ouders en

*kinderen samen te werken om passende mogelijkheden voor bezoek te bieden en daarbij aandacht te hebben voor de behoeften van elk gezin.*¹²

Maar een evaluatie van de behoeften van kinderen, gezinnen of de gedetineerde ouders in verband met bezoeken is zeldzaam. Hoewel de literatuur over ouder-kindcontact en bezoeken de laatste tien jaar is gegroeid, zijn er maar weinig studies die diepgaande onderzoeken bevatten naar de voorkeuren en perspectieven van de bezoekers of de bezochte personen. Twee opmerkelijke uitzonderingen, Siegel & Napolitano¹³ en Kramer & Burton¹⁴, kunnen een leidraad zijn voor jurisdicties en inrichtingen wanneer zij gegevens over kinderen en families willen verzamelen en die informatie willen gebruiken om de bezoekspraktijken te verbeteren. Wanneer beslissingen worden genomen over het heropenen of herstructureren van gevangenisbezoek is het absoluut noodzakelijk dat families van gedetineerden als belanghebbenden bij het proces worden betrokken.

Stap 2: Definiëren en interpreteren

De visie van gezinnen op het bezoeken van penitentiaire inrichtingen zal waarschijnlijk variëren op basis van vele factoren, waaronder relaties met de gedetineerde ouder, logistiek van vervoer en kosten, voorkeuren van kinderen en bezoekomgevingen in gevangenissen. Dit laatste is echter meestal de focus van pleitbezorging en hervormingen met de alomtegenwoordige roep om kindvriendelijke bezoekruimtes. Maar wat betekent het dat bezoek 'kindvriendelijk' moet zijn? Er is geen eenduidige definitie, maar volgens de auteurs van *Model Practices for Parents in Prisons and Jails: Reducing Barriers to Family Connections*,

Bezoeken kunnen voor kinderen het gunstigst zijn wanneer zij contact kunnen hebben met hun ouder, kunnen zien dat zij veilig zijn, en samen tijd kunnen doorbrengen met gewone

12 Cramer, L., Goff, M., Peterson, B., & Sandstrom, H. (2017). Parent-child visiting practices in prisons and jails: A synthesis of research and practice. Urban Institute.

13 Siegel, J.A. & Napolitano, L. (Binnenkort verwacht) Adult and Child Visiting at Urban Jails: Perspectives on Visiting Experiences and Policies among Visitors and People in Jail. The Prison Journal.

14 Kramer, K. & Burton, C.F. (2018) What Little We Know: A System-Wide Descriptive Study on Children of Incarcerated Parents in Two U.S. Jurisdictions. In L. Gordon (Red.), Contemporary Research and Analysis on the Children of Prisoners: Invisible Children. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Press.

11 San Francisco Children of Incarcerated Parents Partnership. (2003). The Children of Incarcerated Parents' Bill of Rights.

gezinsactiviteiten (bijvoorbeeld door spelletjes te spelen, gesprekken te voeren, een maaltijd te delen)...Spelactiviteiten zijn een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van kinderen en bieden ouders ideale mogelijkheden voor interactie en betrokkenheid met hun kinderen.

Bovendien hebben focusgroepen met gezinnen van het *National Resource Center on Children and Families of the Incarcerated* (NRCCFI) ook aangegeven dat 'kindvriendelijk' 1) protocollen moet omvatten voor fouilleringsprocedures die zo weinig mogelijk invasief en beangstigend zijn voor kinderen en 2) opleidingen voor penitentiair personeel met betrekking tot strategieën om met kinderen en gezinnen in contact te komen. Deze kwesties komen ook aan bod in het 'Model Practices'-document, evenals ideeën om bezoekerslobby's of wachtkamers kindvriendelijk te maken en om hulp te bieden aan verzorgers.

Stap 3: Ruimtes creëren

Kindvriendelijke ruimtes en praktijken waren in aantal aan het toenemen vóór de COVID-19-pandemie. Pioniers in dit werk zoals *PB&J Family Services Programs for Families Impacted by Incarceration*¹⁵ (New Mexico), *The Osborne Association FamilyWorks*¹⁶ en *Hour Children/Bedford Hills Children's Center*¹⁷ (New York) hebben gezelschap gekregen van nieuwere maar nog steeds oude programma's zoals *Community Works/San Francisco County Jail One Family* en *Parenting from Prison* (Californië)¹⁸ en *Allegheny County Jail Collaborative* (Pennsylvania).¹⁹

Meer recentelijk hebben door de staat beheerde bezoekprogramma's in Connecticut, Virginia en Oregon kindvriendelijke bezoekmodellen

Gedetineerde ouders ontwierpen en schilderden deze bus als omlijsting voor plexiglasbarrières bij bezoeken (Penitentiaire inrichting Virginia).

ontworpen of uitgebreid, en zij zullen deze na COVID-19 volledig toepassen. Al deze en andere kindvriendelijke modellen omvatten spelmaterialen en minder beperkende omgevingen voor ouder-kindbezoeken. Sommige hebben de barrièrebezoeken uitgebreid met poppen en schrijfmateriaal voor ouder en kind aan beide zijden van de barrière. Andere hebben belangrijke leidende beginselen²⁰ opgenomen in het ontwerp en de planning, zoals het betrekken van de gedetineerde ouders bij elke stap van de planning, het minimaliseren van trauma's en toxische stress door bijvoorbeeld hondenknuffels te gebruiken om kinderen voor te bereiden op het fouilleren van honden en het gebruik van wachtruimtes en websites om kinderen en verzorgers te helpen bij de voorbereiding van de bezoeken.

Stap 4: Ondersteun relaties en veerkracht

Het ondersteunen van de relaties tussen kinderen en hun gedetineerde ouders moet verder gaan dan alleen het voorzien in kindvriendelijke ruimtes. Zelfs vóór de pandemie hadden gezinnen moeite met bezoeken. De kosten van het vervoer naar

de inrichtingen, de kosten van onderdak wanneer de afstand te groot is voor een daguitstap en de moeilijkheden die kinderen en hun ouders hebben met wat te zeggen of hoe zich erover te voelen, leiden ertoe dat velen een bezoek helemaal vermijden.

In de VS en in Europa kunnen penitentiaire inrichtingen en community-organisaties voor, tijdens en na het bezoek steun en middelen verstrekken om dit leed tot een minimum te beperken en de gezinnen te steunen.

Er zijn initiatieven die nu als model kunnen dienen, nu we ons door de onzekerheden van COVID-19 en verder in de toekomst moeten waden.

- *Kennis is macht.* Websites van gevangenisdiensten en individuele inrichtingen kunnen informatie verschaffen

¹⁵ <http://pbjfamilyservices.org/programs/>

¹⁶ <http://www.osborneny.org/programs-down/reconnecting-families/familyworks/>

¹⁷ <https://hourchildren.org/how-we-help/prison-based-family-services-programs/>

¹⁸ <http://communityworkswest.org/program/one-family/>

¹⁹ <http://www.alleghenycounty.us/Human-Services/About/History/Jail-Collaborative.aspx>

²⁰ Adalist-Estrin, A. (2018). Responding to the Needs of Children and Families of the Incarcerated: 12 Guiding Principles. In L. Gordon (Red.), *Contemporary Research and Analysis on the Children of Prisoners: Invisible Children* (pp. 100-115). Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Press.

over COVID-19 en de wisselende regels voor bezoek. Op lange termijn zijn veel staten bezig met het opstellen en publiceren van boekjes voor gezinnen met nuttige informatie over wat zij van kinderen kunnen verwachten en hoe zij met hen over detentie en bezoek kunnen praten. De meest recente van deze boekjes zullen begin 2021 beschikbaar zijn in Maryland en Louisiana, die ook een video zullen plaatsen die kinderen voorbereidt op bezoeken. Deze inspanningen vergroten het vermogen van gezinnen om de kinderen te steunen en weloverwogen beslissingen te nemen over bezoek.

- *De beste ondersteuning is omvangrijk.* Programma's zoals de *Greater Hudson Promise Neighborhood* in Hudson, New York bouwen voort op bestaande gemeenschapsdiensten en slaan een brug naar de programma's voor ouders in penitentiaire inrichtingen. Het *Greater Hudson Children of Incarcerated Parents Initiative* (GHCIPI) biedt steun aan verzorgers en kinderen voor en na bezoeken. Informatie over hoe kinderen ermee om kunnen gaan, hulp bij de voorbereiding en logistiek om naar de gevangenis te komen en ondersteuning van leeftijdsgenoten voor kinderen na het bezoek zijn onderdelen van hun *Enhanced Visiting Program*. Tijdens de bezoeken kunnen gedetineerde ouders met hun kinderen spelen, samen lezen en kinderen helpen met huiswerk. Indien nodig is er begeleidend personeel beschikbaar. Dit programma wordt ondersteund door de relatie tussen de community-organisatie en de gevangenisadministratie, dus zelfs als bezoeken zijn opgeschort, kan het GHCIPI contacten tussen de gedetineerde ouders en hun kinderen vergemakkelijken.
- *Videobezoek moet persoonlijke bezoeken versterken, niet vervangen.* Videobezoeken of telefoongesprekken kunnen een belangrijke aanvulling zijn op persoonlijke bezoeken. Wanneer kinderen en gezinnen van huis uit op bezoek kunnen gaan, zijn ze misschien meer ontspannen en hebben ze de mogelijkheid om hun ouders 'spullen' te laten zien, zoals nieuwe schoenen of een kunstwerk dat ze gemaakt hebben. Maar videobezoeken moeten persoonlijke bezoeken ALLEEN vervangen

wanneer deze tijdelijk worden opgeschort, zoals voor de COVID-19 pandemie.

Onderzoek

We moeten nog veel leren. Hoewel barrièrebezoeken leed kunnen veroorzaken, vooral bij jonge kinderen²¹, zijn er geen studies die de leedniveaus van verschillende bezoekmodaliteiten vergelijken of die het trauma van de scheiding vergelijken met het trauma van gevangenisbezoeken van welke aard dan ook. Evenmin zijn er studies die kijken naar de reacties van kinderen na gevangenisbezoeken in vergelijking met reacties na bezoeken met militaire ouders of ouders die om andere redenen op een afstand wonen.

Bij het evalueren van gevangenisbezoeken voor kinderen is het van cruciaal belang om de ervaringen van kinderen 'uit te pakken', omdat hun reacties misschien weinig te maken hebben met het gevangenisbezoek zelf, maar met andere factoren. De negatieve reacties van kinderen na bezoeken kunnen zeker veroorzaakt worden door een traumatische gevangenisomgeving²², maar ze hebben ook te maken met het herhalen van de scheiding, met stress en reacties van de verzorgers en met de afwezigheid van steun na de bezoeken. Onderzoeksparadigma's en -vragen moeten worden beoordeeld op impliciete vooringenomenheid en veronderstellingen over trauma en over contact.

Ethiek

Video mag dan nu wel de manier van de wereld zijn, de omschakeling naar alle videocontacten in de gevangenis roept morele en ethische vragen op over contracten tussen communicatieproviders en detentiesystemen die resulteren in onrechtvaardige en buitensporige kosten voor telefoon-, videoconferentie- en e-maildiensten.²³ Er moet

21 Poehlmann-Tynan, J., & Arditti, J. A. (2017). Developmental and family perspectives on incarcerated parents. In C. Wildeman, A. R. Haskins, & J. Poehlmann-Tynan (Eds.), *When parents are incarcerated: Interdisciplinary research and interventions to support children*. (pp. 173–193). Washington, DC: American Psychological Association.

22 Arditti, J. A., & Salva, J. (2013). Parental incarceration and child trauma symptoms in single caregiver homes. *Journal of Child and Family Studies*, 1(11)

23 Dallaire, D., Shlafer, R. Goshin, L., Hollihan, A., Poehl-

ook aandacht worden besteed aan de plaats van de videolocaties, de infrastructuur en de toegang, de kwaliteit en de kosten van deze vorm van bezoek voor de gezinnen.²⁴

Inclusiviteit

Om de relaties echt te ondersteunen, moeten we gehoor geven aan de roep van gezinnen in de VS en daarbuiten. Zij hebben behoefte aan contact met hun dierbaren: contact nu door betere communicatie om de toegenomen angst en geestelijke gezondheidsproblemen van kinderen en gezinnen tegen te gaan en contact later na COVID-19 door de hervatting van persoonlijke bezoeken. Beheerders moeten erkennen dat de voordelen van bezoeken essentieel zijn. Doordachte en veilige hervatting van persoonlijke bezoeken is van cruciaal belang, net als voortdurende inspanningen om het contact via andere vormen van communicatie tussen gedetineerden en hun naasten te vergroten en in stand te houden.²⁵

Codificatie

mann-Tynan, J. Eddy, J.M. & Adalist-Estrin, A. (Binnenkort verwacht) COVID-19 and Prison Policies Related to Communication with Family Members. *Psychology, Public Policy, and Law*

24 Hollihan, A. & Portlock, M. (2014). Video Visiting in Corrections: Benefits, Limitations, and Implementation Considerations. *National Institute of Corrections*.

25 Dallaire, D., Schlafer, R. Goshin, L., Hollihan, A., Poehlmann-Tynan, J. Eddy, J.M. & Adalist-Estrin, A. (Binnenkort verwacht) COVID-19 and Prison Policies Related to Communication with Family Members. *Psychology, Public Policy, and Law*

Tot nu toe zijn er in de VS nog nergens pogingen ondernomen om het bezoek van kinderen en hun gedetineerde ouders te codificeren. In de nasleep van COVID-19 kunnen wetgevingsinitiatieven nodig zijn. De New Yorkse organisatie *We Got Us Now* heeft de eerste petitie gelanceerd voor de codificatie van bezoek op basis van het wetsvoorstel dat in de Senaat van de staat New York is ingediend. De petitie roept op tot de codificatie van persoonlijk bezoek voor gedetineerden, maar bevat geen specifieke bepalingen over kinderen of kindvriendelijke bezoekpraktijken.

Conclusie

Terwijl de wereld zich herstelt van de COVID-19-pandemie, wordt er wereldwijd langzaam gereageerd op de implicaties voor kinderen met gedetineerde ouders in verband met communicatie en bezoek. We moeten 'het belang van het kind' plaatsen in de context van het substantiële onderzoek naar trauma's en kinderen²⁶ en ook naar het belang van ouders als buffers²⁷. Nu is het tijd om deze kennis specifiek toe te passen op het beleid en de praktijk voor kinderen met gedetineerde ouders, nu we de pandemie te boven komen om kindvriendelijke en familie-ondersteunende bezoekpraktijken voor gedetineerde ouders en hun kinderen en families wereldwijd te creëren en te herscheppen.

26 De Bellis MD, Zisk A. The Biological Effects of Childhood Trauma. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*. 2014;23(2):185-222.

27 Center on the Developing Child, Harvard University <https://developingchild.harvard.edu/guide/a-guide-to-toxic-stress/>

De reactie van de Catalaanse gevangenis op COVID-19 met de nadruk op de ouder-kindrelatie

De verspreiding van COVID-19 in Europa en andere delen van de wereld heeft nog steeds grote gevolgen voor alle aspecten van het strafrechtstelsel. Het Catalaans Secretariaat voor Strafrechtelijke Sancties, Rehabilitatie en Slachtofferhulp, dat verantwoordelijk is voor het gevangenisbeheer, heeft de gevolgen van SARS-CoV-2 in de Catalaanse gevangenis het hoofd moeten bieden.

Sinds het begin van de wereldwijde pandemie heeft het Crisiscomité van Catalonië, dat valt onder het Secretariaat voor Strafrechtelijke Sancties, de aanbevelingen van de Catalaanse gezondheidsautoriteiten opgevolgd om te allen tijde preventieve maatregelen voor gevangenispersoneel en gedetineerden te treffen. Er werden drie belangrijke soorten maatregelen ingevoerd:

1. Maatregelen ter voorkoming van contact tussen gedetineerden en de buitenwereld, aangezien dit contact een van de belangrijkste bronnen van verspreiding in de gevangenis is;
2. Interne scheidingsmaatregelen binnen de gevangenis;
3. Epidemiologische bewaking en controlemaatregelen om nieuwe uitbraken te voorkomen en voor de behandeling van zieke gedetineerden.

In totaal zijn tijdens de lockdown meer dan 100 maatregelen met een grote impact uitgevoerd, waardoor het aanpassings- en weerstandsvermogen van het gevangeniswezen tot het uiterste is opgerekt. Een volledige lijst van de reacties van de overheid op de eerste nationale lockdown in maart/april 2020 is te vinden op de EuroPris-website¹ en op de website van de gevangenisdienst van Catalonië². Enkele maatregelen die onder de aandacht moeten worden gebracht, zijn:

- *Alle gevallen afzonderlijk beoordelen om te bepalen of vervroegde vrijlating mogelijk is.* Bijzondere aandacht moet worden besteed

Núria Pujol

Coördinator Sociale Programma's & Manager Gezinsparticipatie, Gevangenisdienst van Catalonië Sociale Afdeling

aan gedetineerden met bijzondere behoeften, ouderen, vrouwen, gevallen waarin de gedetineerde steun van zijn familie nodig heeft, en vooral wanneer er kinderen bij betrokken zijn. Maatschappelijk werkers zagen erop toe dat de woningen van de gevangenen voldeden aan de voorwaarden waarbij de gezondheidsvoorschriften in acht werden genomen. Daardoor brachten meer dan 1400 gevangenen de voorjaarslockdown in hun huis door. Het vergde een enorme inspanning van alle betrokkenen om dit doel te bereiken, met name van de behandelingsteams die elk geval afzonderlijk hebben bekeken en die deze gevallen in de maanden na de lockdown hebben opgevolgd;

- *Nauwe samenwerking met interinstitutionele communitygroepen* bij het zoeken naar huisvesting voor gedetineerden die geen steun van hun familie hebben, en bij de follow-up van die plaatsingen;
- *Herziening van de huidige regelgeving* inzake productie en professionele workshops in gevangenis;
- *Het werk met partners en vrijwilligers binnen gevangenis stopzetten;*
- *Invoering van nieuwe functies* en roosters voor werknemers.

Sinds juni jongstleden is het vooral zaak ervoor te zorgen dat de gevangenis zo normaal en zo humaan mogelijk functioneert, om zo te evolueren naar het *nieuwe normaal* in gesloten en open gevangenis. Dit werk omvatte onder meer het opnieuw opstarten van de interventiegroepen en de productie van workshops, het verlenen van verlofvergunningen aan gedetineerden en het opnieuw samenwerken met partners binnen de gevangenis. Het Crisiscomité van het Secretariaat voor Strafrechtelijke Sancties heeft *Richtlijnen voor het nieuwe normaal* opgesteld waarin wordt bepaald hoe de regels moeten worden nageleefd.

De belangrijkste doelstellingen van de *Richtlijnen voor het nieuwe normaal* waren:

- de levensstijl van de gevangenen in de gevangenis zo normaal mogelijk te maken
- het voorkomen van de verspreiding van COVID-19 of het ontstaan van nieuwe uitbraken;
- de bescherming van het gevangenisper-

¹ <https://www.europris.org/Covid-19-prevention-measures-in-european-prisons/>

² www.gencat.cat/justicia

soneel verzekeren;

- de organisatie van de gevangenis aanpassen aan de COVID-veilige maatregelen;
- om de regelgeving en de organisatie van het beroepspersoneel aan te passen;
- zorgen voor de mogelijkheid om gevallen en contacten snel te identificeren, op te sporen en te isoleren;
- voorzien in de nodige middelen en procedures om het hoofd te bieden aan toekomstige scenario's voor het uitbreken van ziekten;
- de resultaten van het beheer van de pandemie beoordelen en evalueren hoe de operaties momenteel worden uitgevoerd.

Een van de meest relevante basisbeginselen gedurende het gehele besluitvormingsproces was het bewaren van een evenwicht tussen het nemen van maatregelen ter voorkoming van besmetting en het eerbiedigen van de wettelijk vastgestelde rechten voor de gehele gevangenisbevolking.

Wat ontstaat er als reactie op COVID-19 en de opschorting van bezoeken?

In de eerste plaats zochten wij naar aanleiding van de opgeschorte bezoeken van afgelopen maart naar een snelle oplossing waardoor gevangenen zoveel mogelijk contact met hun dierbaren konden houden. Hoewel de opschorting van de bezoeken een noodzakelijke maatregel was, was het vaak moeilijk voor gevangenen en hun familie, vooral voor kinderen.

Om dit doel te bereiken werkten de behandelingsteams (maatschappelijk werkers, onderwijzers, juristen en psychologen), culturele bemiddelaars en artistieke begeleiders samen met de ambtenaren van de communicatieafdeling ter ondersteuning van de directie van Brians 2 Prison. Zij vervulden de volgende functies:

- Elke familie op de hoogte brengen van de opgeschorte bezoeken en de nieuwe procedures via een nieuw systeem van wekelijkse videogesprekken, waardoor de gedetineerden contact konden houden zoals vóór de pandemie. Maatschappelijk werkers boden ondersteuning bij het afhandelen van eventuele problemen, zoals het opnieuw plannen van videogesprekken en het onderhouden van contacten met gedetineerden over hun zorgen over hun familie na de gesprekken.
- Extra telefoongesprekken en contacten toestaan

- Verstrekken van informatie over nieuwe voorschriften voor het verzenden van geld en het ontvangen van pakketten.
- Proactief gezinnen bellen om steun en informatie te geven, vooral wanneer er kinderen bij betrokken waren; dit werd gedaan door maatschappelijk werkers. Zij hielden een sessie met veelgestelde vragen (FAQ) voor gezinnen, waarbij gebruik werd gemaakt van een directe telefoonlijn om steun en informatie te geven en beoordelingen te maken van economische hulp voor gezinnen in kwetsbare situaties.

Het was een genoegen te zien hoe deze maatregelen en de nieuwe communicatielijnen met de gezinnen het ons mogelijk maakten de reacties en de relaties tussen de gedetineerden en hun gezinnen tijdens de lockdown te volgen, evenals met betrekking tot telefoontjes over onverwachte situaties.

Wat is er gebeurd met familiebezoeken?

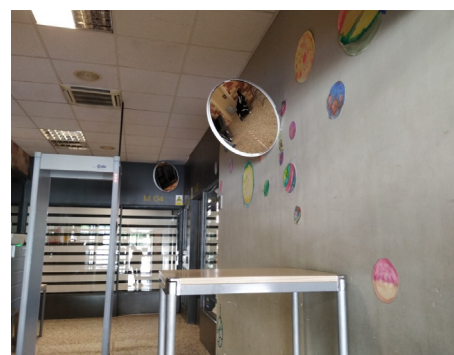
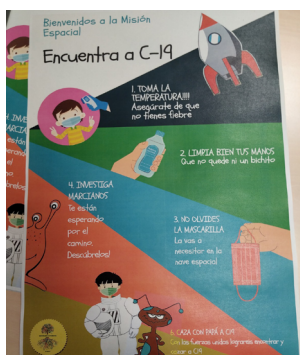
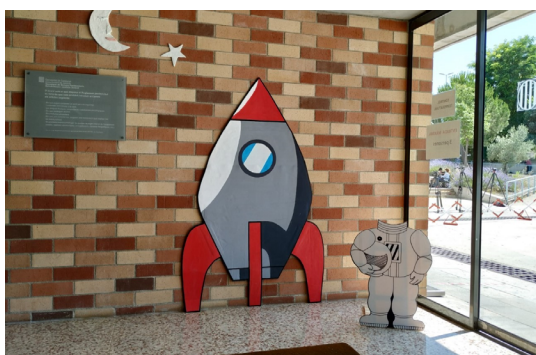
De situatie van familiebezoeken in de Catalaanse gevangenis is sinds het uitbreken van de Covid-19-pandemie in beweging. In normale tijden kunnen gedetineerden vijf soorten familiebezoek krijgen: bezoek met een glazen afscheiding, familiebezoek, bezoek voor gezinnen met kinderen jonger dan 12 jaar, echtelijk bezoek en speciaal bezoek. Al deze bezoeken, met uitzondering van de bezoeken met een glazen tussenschot, vinden plaats in een kamer voor elk gezin.

Catalonië heropende alle soorten familiebezoeken in juni 2020. Alle bezoekers moesten zich houden aan de gebruikelijke bezoekregels en aan de gezondheidsmaatregelen betreffende COVID-19: het opmeten van temperatuur, handen wassen, gebruik van mondkapjes en sociale afstand bewaren. De gezinnen kregen handschoenen en mondkapjes, en er werden beschermende maatregelen ingevoerd.

Voor bepaalde soorten bezoeken kon Brians 2 Prison slechts 60 procent van zijn gebruikelijke capaciteit herbergen. We stonden enig lichamelijk contact (met ellebogen) toe, maar dit werd beperkt tot de individuele bezoekkamers, vooral bezoeken voor gezinnen met kinderen onder de 12, omdat veel kinderen lichamelijk contact met hun vaders meer dan ooit misten. Het kan een controversieel punt zijn, maar het zette ons aan het denken over de behoefte aan lichamelijk contact en wat er met ons als individu gebeurt wanneer deze liefdevolle lichamelijke aanraking

niet wordt ontvangen. Er moet worden gezegd dat geen enkel geval van coronavirus is gemeld als gevolg van familiebezoek.

De Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding in Brians 2 Prison heeft ouders een opleiding gegeven over hoe zij hun ervaring met COVID-19 aan hun kinderen kunnen beschrijven en een protocol ingediend voor het schoonmaken van educatief materiaal en geselecteerd speelgoed. Een speciaal programma in de hal van de gevangenis heeft eraan bijgedragen dat kinderen zich gemakkelijker en met meer plezier aan de regels konden houden en dat bezoeken niet voortijdig werden beëindigd, zoals te zien is op de onderstaande beelden.

Twee belangrijke aspecten van de Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding zijn de samenstelling, er zijn allerlei soorten gevangenispersoneel bij betrokken, van officieren, onderwijzers, opvoeders en maatschappelijk werkers tot artistieke begeleiders en gedetineerden, en de methode van groepsworkparticipatie. Het hoofddoel is het bevorderen van de opvoedingsrol door middel van participatieve ervaringen.

In juli werden in Catalonië opnieuw familiebezoeken verboden wegens plaatselijke uitbraken van COVID-19, waardoor gescreende bezoeken het enige toegestane alternatief werden. Het was een preventieve maatregel, maar voorzichtigheid en het opvolgen van de aanbevelingen van de gezondheidsautoriteiten zijn van het grootste belang. Dit heeft ons geleerd dat we bereid moeten zijn om een stap vooruit en een stap terug te zetten wanneer dat om redenen van volksgezondheid nodig is. Dit was natuurlijk een moeilijke en emotionele ervaring voor de families en de gevangenen.

Als reactie op deze uitgestelde bezoeken zijn videogesprekken opnieuw de voornaamste bron van contact tussen gedetineerden en hun familie, ondanks het feit dat wij ons ervan bewust zijn dat videogesprekken een aanvulling moeten zijn op persoonlijke bezoeken, een extra optie voor communicatie met de familie. In deze moeilijke tijd hebben we gezien dat sommige gezinnen videogesprekken prettig vinden omdat ze tijd en geld besparen, en dat kinderen gewend zijn aan relaties op het scherm. Voor het eerst wordt, zoals in veel gevangenissen, gebruik gemaakt van internetcommunicatie, wat bijzonder nuttig is voor gezinnen, maar vooral voor buitenlandse gedetineerden met familieleden in het buitenland. Het was erg ontroerend om te zien hoe ouders hun kinderen weer zagen na jaren van scheiding.

De Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding in Brians 2 Prison was zeer verheugd dat de gevangenisdirecteur in september toestemming gaf voor een systeem van zeefdrukken tijdens familiebezoeken met een glazen afscheiding, waarbij gedetineerden en hun kinderen kunnen samenwerken door tijdens het bezoek samen op de glazen afscheiding te schilderen en te schrijven.

In oktober werd een noodtoestand afgekondigd tot mei en voerde de Catalaanse regering nieuwe dwingende maatregelen in. Een van de maatregelen die van invloed waren op familiebezoeken, was het verbod om de eigen gemeente in het weekend te verlaten (van vrijdag 18.00 uur tot maandag 6.00 uur). Gelukkig beschouwde het Territoriaal Plan voor Civiele Bescherming van Catalonië PROCICAT familiebezoeken in gevangenissen als essentieel. Om deze reden kunnen bezoeken in gevangenissen in Catalonië, ondanks het bestaan van weekendlockdowns, tot nader orde plaatsvinden. Dit kan alleen veranderen als de gezondheidssituatie in de gevangenissen verslechtert.

Wat voor soort creatieve initiatieven zijn er in de Brians 2 Prison ondernomen om de banden met de gezinnen te onderhouden?

In de eerste dagen van de lockdown hebben de artistieke begeleiders in de gevangenissen in Catalonië een aantal positieve initiatieven voor gezinnen, kinderen en eerstelijns werkers geleid, met de slogans: “alles komt goed” en “blijf thuis, red levens”. De medewerkers van Unit 11 (gedetineerden, officieren en behandelteams) van Brians 2 Prison hebben twee video's voor gezinnen gemaakt met dezelfde motto's en boodschappen voor hen, de video's zijn online te bekijken in de COPE-nieuwsbrief van april³.

Sinds mei werkt de Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding in Brians 2 Prison ook aan creatieve activiteiten om gezinnen en gedetineerden met elkaar in contact te houden. Gedetineerden hebben stop-motionvideo's gemaakt om hun kinderen op een creatieve en dynamische manier positieve, hoopvolle en warme boodschappen te sturen van binnen de muren van de gevangenis⁴, zoals u in de volgende montage kunt zien:

Ten tweede heeft de Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding in Brians 2 Prison, als gevolg van de recente uitstel van familiebezoeken, een raadspel voor gedetineerden en hun kinderen in het leven geroepen dat tijdens videogesprekken kon worden gespeeld, met films, dieren of traditionele raadsels. De spelletjes waren aangepast aan de leeftijd van het kind en werden

gevolgd door een warme boodschap. De familie stuurde vervolgens een video waarin de kinderen van de gedetineerde het woord of de naam van de ontbrekende film moesten opzoeken. Daarna werd een extra videogesprek geregeld. Het was leuk om te zien hoeveel plezier de gedetineerden beleefden aan het kiezen van de woorden voor het raadspel voor hun kinderen, en hoe de kinderen probeerden ze op te lossen.

Met Kerstmis heeft de verffabrikant Bruguer bijgedragen aan het welzijn van kinderen en gezinnen in Brians 2 Prison Center, door mee te werken aan een project om de communicatie binnen het gezin te verbeteren, waarbij ouders hun kinderen ontmoetten en boodschappen naar hen stuurden⁵.

De Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding is van plan een workshop Kids & Emoties op te zetten, met als hoofddoel een nieuw artistiek communicatie-instrument op te zetten dat gebruik maakt van video's met animaties voor gedetineerden en hun kinderen. Het gaat om een korte inleidende opleidingsfase zodat de ouders zich vertrouwd kunnen voelen met de toepassing, de stop-motion en de animatie-instrumenten, waardoor een rijke uitwisseling van boodschappen tussen vaders en kinderen mogelijk wordt. De Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding werkt momenteel aan online gezinsactiviteiten en ook aan berichten voor Vaderdag. Het idee is dat kinderen op die dag een bericht sturen voor hun ouder in detentie.

Het voorstel voor verbeterde bezoekeruimten

Geluk bij een ongeluk zegt het spreekwoord, dus midden in deze uitdagende tijd heeft de Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding in de Brians 2 Prison een projectvoorstel ingediend om de bezoekomgeving voor gezinnen te verzachten. Om dit doel te bereiken heeft de Participatiegroep een aantal samenwerkingsverbanden gesmeed met de FC Barcelona Foundation en de Ombudsman voor kinderrechten en heeft zij zich aangesloten bij platforms die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van kinderen

3 https://mailchi.mp/d1968220c750/timeforaparadigmshift_cope

4 <https://childrenofprisoners.eu/a-message-from-parents-to-their-children-brians-2-prison-catalonia/>

5 https://twitter.com/Bruguer_/stus/1341053565444513793?s=20

in Catalonië. We zijn momenteel op zoek naar sponsors om ons te helpen.

Ondanks het feit dat deze wereldwijde noodsituatie een verschrikkelijk verlies aan mensenlevens en tijd heeft meegebracht, is het niet overdreven te zeggen dat zij ook een geweldige gelegenheid is om te leren. Niet alleen hebben wij nieuwe gezinsaanpakken moeten invoeren, maar het heeft ons ook in staat gesteld bureaucratische procedures af te schaffen en maatregelen te nemen die vóór de coronaviruscrisis niet haalbaar leken. Het heeft ook de levendige verbeelding van alle betrokkenen aangewakkerd. Dit is voor een groot deel te danken aan het Secretariaat voor Strafrechtelijke Sancties, Rehabilitatie en Slachtofferhulp en de gouverneur van Brians 2

Prison, die de voorstellen van de Participatiegroep voor Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Opvoeding hebben gesteund en bevorderd.

Kortom, we weten nu dat de COVID-19-crisis nog langzalduren. En hoewel de uitrol van het COVID-19-vaccin in Catalonië gezondheidswerkers en risicovolle gedetineerde in staat zal stellen om met voorrang vaccinaties te ontvangen, is deze crisis een lange-afstandsrace. We zullen stukje bij beetje uit de lockdown moeten komen, volgens de stappen die deskundigen aan de regering hebben aanbevolen. Daarom zullen wij onze inspiratie en ideeën blijven verspreiden wanneer wij met gezinnen en kinderen werken, vooral in deze periode.

Bezoeken: Een inkijk in de gevangenis

Zoals vele anderen ben ik tijdens de lockdown door de straten van de stad gaan wandelen. Een favoriet moment hiervoor is de schemering, wanneer de mensen hun lichten hebben aangedaan maar hun gordijnen of rolluiken nog niet hebben dichtgedaan, en de toevallige voorbijganger een blik in hun huizen en levens kan werpen.

Eind 2019 wierp ik een blik in het Cypriotische gevangeniswezen, dat op één enkele gevangenislocatie opereert. Gedetineerden in voorarrest worden gescheiden gehouden van veroordeelde gedetineerden, en gedetineerden jonger dan 21 jaar en vrouwelijke gedetineerden hebben hun eigen blokken. De gevangenis is verdeeld in drie afdelingen: de gesloten gevangenis, de open gevangenis voor gedetineerden met goed gedrag die tenminste een derde van hun straf hebben uitgezeten en het meer ontspannen begeleidings- en re-integratiecentrum voor werk en rehabilitatie

Kate Philbrick

Voormalig voorzitter van COPE

van gedetineerden buiten de gevangenis, binnen achttien maanden voor hun vrijlating. Na vernietigende rapporten van de Ombudsman en het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen (CPT) in 2014, wordt het gevangeniswezen sinds november van dat jaar geleid door het dynamische, energieke, creatieve en principiële duo van gouverneur en vice-gouverneur Anna Aristotelous en Athena Demetriou. De twee hebben respectievelijk een juridische en een politieachtergrond en beschikken over een brede ervaring op het gebied van internationaal beleid en mensenrechten. In hun streven om een modelmaatschappij te creëren en hoge normen te bereiken in alle delen van de gevangenis, hebben zij in deze korte periode enorme successen geboekt, die voortkomen uit hun duidelijk verklaarde en belichaamde waarden: zij geloven dat iedereen een tweede kans verdient, dat iedereen een

beter mens kan worden en dat er respect voor iedereen moet zijn.

Bezoeken zijn de meest voor de hand liggende manier waarop buitenstaanders een inkijk hebben in een gevangenis. Het respect dat gevangenen hun gevangenen en hun familie betonen, komt tot uiting in de bezoeken, evenals de warme relaties tussen personeel en bezoekers. Het belang van gevangenen en hun familie en vrienden blijkt uit de manier waarop bezoeken worden geregeld: de Cypriotische lockdown, vanwege de COVID-19-pandemie, en de daaruit voortvloeiende annulering van fysieke bezoeken aan gevangenen, werd aangekondigd op 10 maart en op 17 maart hadden alle families videobezoeken aangeboden gekregen (voorheen voornamelijk beschikbaar voor buitenlanders), die sindsdien probleemloos verlopen. Videobezoeken werden als een succes beschouwd en bleven een nuttig facultatief alternatief voor fysieke gevangenisbezoeken, met name voor oudere kinderen die zich gestigmatiseerd kunnen voelen door een bezoek aan een gevangenis. Verder is de verlengde tijd voor onbeperkte telefoongesprekken tot laat in de avond een andere mogelijkheid voor contact met de buitenwereld die sinds het begin van de COVID-19-pandemie beschikbaar is. Zo snel mogelijk na de lockdown werden de beperkingen versoepeld en de fysieke bezoeken voor kinderen hersteld met groot, gemakkelijk schoon te maken speelgoed en veilige afstandsmaatregelen; voor veel jongere kinderen is direct contact met een ouder in detentie belangrijk. Eind juli, toen de beperkingen minder streng waren, werd een familiedag gehouden, een soort dorpsfeest, met clowns, jongleren, opblaasbaar buitenspeelgoed zoals een springkasteel, schminken, bellenblaas, gymnastiekactiviteiten en andere activiteiten voor kinderen en cateringdiensten.

Deze inkijk in bezoeken leidt tot een holistisch programma van waardigheid en respect binnen het Cypriotische gevangenisstelsel: het aantal

gevallen van zelfbeschadiging en geweld door gedetineerden is gedaald tot vrijwel niets ten opzichte van hun eerdere hoge niveaus¹², gedetineerden worden aangemoedigd om anderen in de gemeenschap te ondersteunen, om te sporten en om meer leermogelijkheden te creëren. Enkele voorbeelden van initiatieven sinds de eerste COVID-19-lockdown in maart 2020 tonen aan hoe gedetineerden collectief actieve burgers kunnen zijn: 1) gedetineerden hebben geld ingezameld voor een project ter ondersteuning van de explosie in Beiroet, Libanon, in augustus 2020; 2) vrouwelijke gedetineerden maken kunstvoorwerpen voor liefdadigheidsprojecten, zoals een zelf ontworpen kalender voor 2021 die

ze verkopen ter ondersteuning van een NGO die zich inzet tegen mensenhandel; 3) ze maken hondenhokken en penningen voor zwerfhonden. De gevangenis moedigt gevangenen aan om bloed te doneren en ondersteunt hen daarbij. De betrokkenheid van de gemeenschap kwam nog duidelijker naar voren toen gedetineerden een poster ontwierpen en indienden en activiteiten creëerden met betrekking tot 'de preventie van geweld en jeugdcriminaliteit en de bevordering van actief burgerschap' en een prijs ontvingen voor *best practice* van het Onderzoeksinstituut voor geweldpreventie op scholen van het Ministerie van Onderwijs en Cultuur.

Het *European Prison Regime Forum* (georganiseerd door EuroPris) heeft de Cypriotische

gevangenisdienst in 2017 en 2018 onderscheiden voor gevangenisonderwijs, respectievelijk in Rome en Den Haag. Op een persoonlijker niveau had een vrouwelijke gedetineerde tijdens mijn bezoek eind 2019 toegang gekregen tot een piano, en wilde ze graag wat Chopin spelen!

1 <https://www.ekathimerini.com/216868/article/ekathimerini/news/cyprus-says-sweeping-changes-have-reduced-prison-suicides>

2 Demetriou, A. (2019, 21-22 mei). *Workshop I: Prevention of Suicides & Violence in Prisons*. [Conferentiepresentatie]. 24th Council of Europe Conference of Directors of Prison and Probation Services (CDPPS), Ayia Napa, Cyprus. <https://www.coe.int/en/web/prison/agia-napa-cyprus>

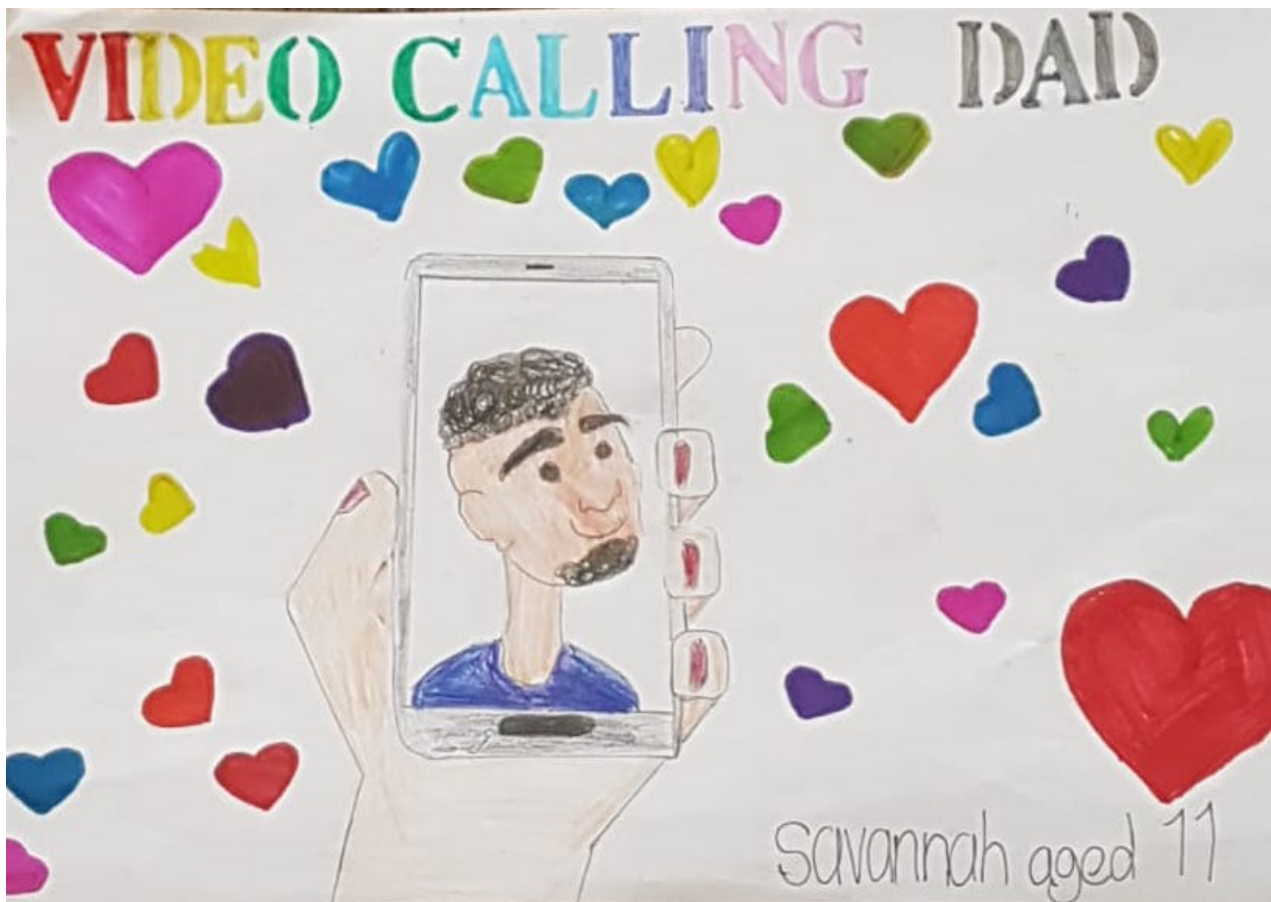

Sport en lichaamsbeweging worden aangemoedigd, met dagelijks een tijdschema, en met zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden, personeel en directie die meedoen aan de nationale 'wees actief-week' in september, met basketbal en atletiekevenementen. De 'allemaal gelijk'-voetbalwedstrijd tussen gedetineerden en personeel toont de warmte en het respect van hun relatie. Nadat de lockdown dit jaar was versoepeld, werden alle gedetineerden getraakteerd op een zomerbarbecue als dank voor het naleven van de beperkingen. Later in de zomer genoten de vrouwelijke gedetineerden van een barbecue en een zang- en dansevenement met het personeel en de directie.

Natuurlijk is niets perfect. Er is overbevolking in de gevangenissen, vooral in de gesloten gevangenis voor mannen en degenen die op een proces wachten. Er is een groot aantal gedetineerden met korte straffen of een

immigratiestatus. Er zijn gedetineerden met geestelijke gezondheidsproblemen. Er wordt onvoldoende gebruik gemaakt van alternatieven voor gevangenisstraf, vooral in de fase voorafgaand aan het proces, waar deze doeltreffend zouden zijn (misschien omdat de gevangenis zo vaak het slachtoffer van haar eigen succes is) en de veroordeelden meer zekerheid zouden bieden op een goede behandeling van de gedetineerden. Dostojevski zei: "De mate van beschaving in een maatschappij kan worden beoordeeld door te kijken naar haar gevangenen."³ Het Cypriotische gevangeniswezen biedt een beschaafd model voor de manier waarop wij allen met elkaar zouden kunnen omgaan en is zeker de moeite waard om eens van binnen te bekijken als je de kans hebt.

³ <https://www.azquotes.com/quote/361439>

European Journal of Parental Imprisonment
www.childrenofprisoners.eu

Children of Prisoners Europe is een non-profit organisatie geregistreerd in Frankrijk
onder het Franse Verenigingsrecht 1901.

SIRET : 437 527 013 00019

Dit tijdschrift is tot stand gebracht met financiële steun van het EU Programma Rechten, Gelijkheid en Burgerschap. De inhoud is de exclusieve verantwoordelijkheid van COPE en kan op geen enkele manier worden opgevat als een weergave van de opvattingen van de Europese Commissie.